

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
OBCHODNÁ FAKULTA

Evidenčné číslo: 102003/I/2019/36069194047120900

HOSPODÁRSKA A INVESTIČNÁ EXPANZIA ČÍNY V AFRIKE

Diplomová práca

2019

Bc. Stanislava Štíbraná

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
OBCHODNÁ FAKULTA

HOSPODÁRSKA A INVESTIČNÁ EXPANZIA ČÍNY V AFRIKE

Diplomová práca

Študijný program:	Manažment medzinárodného obchodu
Študijný odbor:	Medzinárodné podnikanie
Školiace pracovisko:	Katedra medzinárodného obchodu
Vedúci záverečnej práce:	Ing. Boris Baumgartner, PhD.

Pod'akovanie

Ďakujem vedúcemu záverečnej práce, Ing. Borisovi Baumgartnerovi, PhD. za jeho ústretový prístup, venovaný čas a odborné pripomienky, ktoré ma usmerňovali pri vypracovávaní diplomovej práce.

ABSTRAKT

ŠTIBRANÁ, Stanislava: *Hospodárska a investičná expanzia Číny v Afrike*. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Obchodná fakulta; Katedra medzinárodného obchodu – Vedúci záverečnej práce: Ing. Boris Baumgartner, PhD. – Bratislava: OF EU, 2019, 74s.

Hlavným cieľom práce je prostredníctvom vybraných vedeckých metód preskúmať mieru a formu čínskych hospodárskych a investičných aktivít v Afrike. Práca je rozdelená do troch kapitol. Obsahuje 8 tabuliek a 19 grafov. Prvá časť práce sa zaoberá pozíciou Číny a Afriky v medzinárodnom obchode, vývojom vzťahov spomínaných regiónov a ich politickej spolupráci. Praktická časť je venovaná analýze obchodných vzťahov medzi Čínou a Afrikou, skúmaniu tokov priamych zahraničných investícií a rozvojovej pomoci. Záver praktickej časti je venovaný pohľadu na možné dosahy skúmaných vzťahov a tokov na africké krajiny. Práca predstavuje štúdiu, v rámci ktorej boli skúmané spomínané toky medzi danými regiónmi. Výsledkom riešenia danej problematiky je komplexný prehľad o súčasných hospodárskych a investičných vzťahov medzi Čínou a africkým kontinentom.

Kľúčové slová: Čína, Afrika, priame zahraničné investície, medzinárodný obchod, rozvojová pomoc

ABSTRACT

ŠTIBRANÁ, Stanislava. *The economic and investment expansion of China in Africa*. University of Economics in Bratislava. Faculty of Commerce; Department of International Trade. – Supervision: Ing. Boris Baumgartner, PhD. – Bratislava: OF EU, 2019, 74pp.

The aim of this diploma thesis is to discover the extent and form of Chinese investment and economic activities in Africa. This thesis is divided into three chapters. It contains 8 tables and 19 figures. The first part of the thesis deals with a position of China and Africa in international economy, historical background of mutual relations and current political cooperation. Practical part is devoted to analyse of trade flows, foreign direct investments and development aid among China and countries on African continent. At conclusion, view on possible impacts of given flows and relations to African countries is provided. The thesis represents a study, in which up-to-date flows of trade, investment and official development aid among China and Africa was carried out. The result of dealing with this subject is a complex overview of economic and investment relations between China and countries in Africa.

Key words: China, Africa, foreign direct investment, international trade, development aid

Obsah

Zoznam grafov a tabuliek	7
Zoznam skratiek.....	9
Úvod.....	10
1 Súčasný stav riešenej problematiky doma a vo svete	12
1.1 Postavenie Číny a Afriky v medzinárodnom obchode	12
1.1.1 Vývoj čínskej ekonomiky	12
1.1.2 Potenciál africkej ekonomiky.....	16
1.2 Časová os nadviazania vzťahu medzi Čínou a Afrikou.....	18
1.3 Súčasná politická spolupráca	22
1.3.1 Fórum pre čínsko-africkú spoluprácu	24
1.3.2 Rozvojová spolupráca v čínskej interpretácii.....	26
1.5.2 Zapojenie Afriky do čínskej iniciatívy „Nová hodvábna cesta“	30
2 Cieľ práce, metodika práce a metódy skúmania	32
3 Výsledky práce a diskusia.....	34
3.1 Obchodné vzťahy.....	34
3.1.1 Vývoj obchodných vzťahov	34
3.1.2 Porovnanie obchodnej pozície Číny v Afrike so svetom	36
3.1.3 Teritoriálna a komoditná štruktúra.....	39
3.2 Priame zahraničné investície	43
3.2.1 Vývoj prílevu čínskych priamych zahraničných investícií do Afriky.....	44
3.2.2 Teritoriálna štruktúra.....	47
3.2.3 Sektorová analýza	48
3.2.4 Špeciálne ekonomické zóny	49
3.2.5 Charakter čínskych investícií	52
3.2.6 Infraštruktúra.....	54
3.3 Rozvojová pomoc	56
3.4 Dosahy čínskych investícií na africký kontinent	61
3.4.1 Negatíva	61
3.4.2 Pozitíva.....	63
Záver	65
Zoznam použitej literatúry	68

Zoznam grafov a tabuliek

Graf 1 Percentuálny podiel jednotlivých sektorov na tvorbe HDP Číny v roku 2007 a 2017	15
Graf 2 Obchodná bilancia medzi Čínou a Afrikou vo vybraných rokoch v mld. USD	35
Graf 3 Vývoj objemu exportu a importu Číny vo vzťahu s Afrikou vo vybraných rokoch v mld. USD	36
Graf 4 Vývoj objemu obchodu Afriky so svetom v tisícoch USD za roky 2010 - 2017	37
Graf 5 Africkí obchodní partneri a ich obchodný obrat v mld. USD v rokoch 2000, 2010 a 2017	38
Graf 6 Podiel Afriky na celkovom čínskom exporte a importe v roku 2017	39
Graf 7 Rozloženie afrického vývozu do Číny podľa oblastí za rok 2017	40
Graf 8 Komoditná štruktúra čínskeho dovozu z Afriky podľa klasifikácie SITC v roku 2017	41
Graf 9 Komoditná štruktúra čínskych exportov podľa klasifikácie SITC v roku 2017	42
Graf 10 Rozloženie afrického dovozu z Číny podľa oblastí za rok 2017	42
Graf 11 Vývoj objemu čínskych PZI do Afriky v rokoch 2007 až 2017 v mld. USD	45
Graf 12 Podiel čínskych PZI na celkovom prílive PZI do Afriky v mld. USD	46
Graf 13 Štruktúra toku čínskych PZI podľa regiónov v rokoch 2012 - 2017	47
Graf 14 Najväčší recipienti čínskych PZI v roku 2017 v mil. USD	48
Graf 15 Odvetvová štruktúra prílevu čínskych PZI v Afrike v percentách	49
Graf 16 Percentuálny podiel štátnych a súkromných firiem vo vybraných krajinách	54
Graf 17 Štruktúra čínskej zahraničnej pomoci podľa regiónov počas rokov 2000 – 2012 ..	57
Graf 18 Objem zahraničnej pomoci Číny africkým krajinám v období 2000 – 2014 v mld. USD	60
Graf 19 Najväčší recipienti čínskej zahraničnej pomoci klasifikovanej ako ODA v mld. USD počas rokov 2000 – 2014	61

Tabuľka 1 Základné makroekonomické ukazovatele čínskeho hospodárstva.....	16
Tabuľka 2 Charakteristika Sino-afrických vzťahov od roku 1949 po súčasnosť	22
Tabuľka 3 Prehľad výsledkov konferencií Fóra pre čínsko-africkú spoluprácu	26
Tabuľka 4 Washingtonský verzus Pekinský konsenzus v rámci stratégie dosahovania ekonomického rozvoja.....	29
Tabuľka 5 Najväčší obchodní partneri Číny v Afrike	43
Tabuľka 6 Prehľad čínskych ekonomických zón v Afrike	51
Tabuľka 7 Fázy rastu čínskych spoločností v Afrike	53
Tabuľka 8 Vybrané infraštruktúrne projekty financované Čínou.....	56

Zoznam skratiek

BRI	iniciatíva Belt and Road
FOCAC	Fórum pre čínsko-africkú spoluprácu
HDP	hrubý domáci produkt
IMF	Medzinárodný menový fond
OBOR	One Belt, One Road
ODA	oficiálna rozvojová spolupráca
OECD	Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj
OOF	ostatné oficiálne toky
OSN	Organizácia spojených národov
PZI	priame zahraničné investície
SME	malé a stredné podniky
SOE	štátom vlastnené podniky
ŠEZ	špeciálna ekonomická zóna
UNCTAD	Konferencia Spojených národov o obchode a rozvoji
USA	Spojené štáty americké
USD	americký dolár
WTO	Svetová obchodná organizácia

Úvod

Čína sa v priebehu posledných dvoch desaťročí stala dôležitým hospodárstvom na globálnom trhu. Od prijatia do Svetovej obchodnej organizácie v roku 2001 spustila Čína stratégiu *Going global*, začala si lacnými exportami podmaňovať svetové trhy a jej ekonomika rástla ročne dvojciferným tempom. V roku 2010 sa stala druhou najväčšou ekonomikou sveta a radí sa medzi najmocnejšie krajiny svetového hospodárstva s významným vplyvom na vývoj na medzinárodných trhoch. Rapídny rast Číny, expandujúci domáci trh a úloha svetového producenta boli sprevádzané rastúcim dopytom po nerastných surovinách a z toho dôvodu logicky Čína upriamila svoj záujem na vytvorenie strategického partnerstva s krajinami s hojnými rezervami týchto komodít.

Afrika predstavuje kontinent s bohatým strategickým kapitálom, ktorým sú najmä zásoby nerastných surovín. Z toho dôvodu je kľúčovým záujmom zahraničnej politiky mnohých štátov. Už v 16. storočí začalo Portugalsko obdobie kolonizácie, ktoré trvalo až do polovice 20. storočia. Na základe koloniálnej histórie boli obchodnými partnermi Afriky najmä bývalé koloniálne mocnosti z Európy a USA. Od začiatku 21. storočia sa však na africkom kontinente čoraz viac objavuje prítomnosť Číny. Vzájomné ekonomické vzťahy Číny s mnohými africkými krajinami sa vyvíjali rapídny tempom a v priebehu relatívne krátkeho obdobia sa Čína stala najväčším obchodným partnerom Afriky. Okrem obchodovania, sa čínska prítomnosť prejavuje formou rastúceho podielu priamych zahraničných investícií a financovaním rôznych rozvojových projektov, najmä infraštruktúry. Vzhľadom na rapídny vzostup sino-afrických vzťahov, čínske aktivity v Afrike priťahujú svetovú pozornosť a vyvolávajú diskusiu.

Hlavným cieľom práce je prostredníctvom vybraných vedeckých metód preskúmať mieru a formu čínskych hospodárskych a investičných aktivít v Afrike. Prvá kapitola je rozdelená na tri podkapitoly. Prvá podkapitola sa zameriava na základné črty čínskej a africkej ekonomiky a ich súčasné postavenie v medzinárodnom obchode. Druhá podkapitola poskytuje podrobnejší pohľad na vývoj sino-afrických vzťahov od vzniku Čínskej ľudovej republiky až po súčasnosť. Tretia podkapitola sa venuje súčasnému politickému pozadiu ekonomických vzťahov afrického kontinentu a Číny.

Druhá kapitola sa zaoberá vymedzením hlavného cieľa práce a určeniu čiastkových cieľov. Opisuje použité vedecké metódy a používané údaje.

Tretia kapitola sa venuje analýze súčasných hospodárskych vzťahov medzi Čínou a africkým kontinentom. Obsahuje tri podkapitoly, ktoré naplňajú ciele práce. Prvá podkapitola sa venuje analýze obchodných vzťahov, ich vývoju a štruktúre. Druhá podkapitola sa zameriava na analýzu prílevu čínskych priamych zahraničných investícií do Afriky, sleduje ich teritoriálnu a sektorovú štruktúru. Tretia podkapitola podáva bližší pohľad na čínsku zahraničnú pomoc poskytovanú africkým krajinám. Posledná, štvrtá, podkapitola určuje možné dosahy na africké krajiny, pričom ich delí na pozitívne a negatívne.

1 Súčasný stav riešenej problematiky doma a vo svete

Čína je v súčasnosti najväčším obchodným partnerom Afriky. Hospodárske a investičné aktivity Číny v Afrike sú preto objektom svetového záujmu. Kapitola charakterizuje ekonomické črty ekonomiky Číny a afrického kontinentu. Zaoberá sa vývojom ich vzájomných hospodárskych väzieb, ktoré poskytuje podklad pre skúmanie ich terajších vzťahov. Sleduje súčasnú komunikáciu medzi oboma partnermi na politickej úrovni.

1.1 Postavenie Číny a Afriky v medzinárodnom obchode

1.1.1 Vývoj čínskej ekonomiky

Progres čínskej ekonomiky počas posledných štyroch dekád ako dôsledok reformného obdobia od roku 1978 je jedným z najúspešnejších príbehov ekonomického rozvoja. Začínajúc ako úplne uzavretá ekonomika v 70-tych rokoch, Čína postupne liberalizovala svoj medzinárodný obchod a investície. Od roku 1978 Čína postupne otvárala svoju ekonomiku a začala prijímať priame zahraničné investície (PZI), ktoré slúžili ako nástroj na získanie pokročilej technológie za účelom modernizácie krajiny. V dôsledku štrukturálnych a ekonomických zmien zaznamenali PZI v Číne obrovský nárast. Čínsky trh je prirodzene atraktívny pre medzinárodné firmy, vzhľadom na veľkosť trhu, populáciu, prírodné a ľudské zdroje. Na druhej strane si však Čína určila explicitné podmienky, ktoré v mnohých prípadoch boli zverejnené až neskôr. Medzi tieto podmienky patria spoločné podniky, určenie exportných cieľov, podmienka lokálneho obsahu a podmienka technologického transferu. Tieto faktory umožňujú host'ovskej krajine maximalizovať benefity prílevu PZI.¹

V novembri 2001 bola Čína prijatá do Svetovej obchodnej organizácie (WTO), čo prezentovalo formálnu integráciu do svetového ekonomického systému. Vstupom do WTO začala Čína stratégiu s názvom *Going Global* a pokračovala v rapidnom raste. V roku 2010 predbehla Japonsko a stala sa druhou najväčšou ekonomikou sveta, v roku 2009 nahradilo Nemecko v pozícii najväčšieho svetového exportéra tovaru.²

¹VAN DIJK, Meine P. *The New Presence of China in Africa*. Amsterdam: Amsterdam University Press. 2009. s 9 – 10. e-ISBN 978 90 4851 064 1

²MEN, Jing - BARTON, Benjamin. *China and the European Union in Africa: Partners or Competitors?* Farnham, England: Routledge. 2011. s.29. 978-1138271104

Čína taktiež prijala odporúčanie Spojených štátov a stala sa zodpovedným účastníkom v medzinárodnom systéme spolu s USA a ostatnými krajinami. Je aktívnym participantom v medzinárodných záležitostiach a prispieva k svetovému mieru a rozvoju podľa vlastných možností a schopností. Čína hrala hlavnú úlohu v šesťstranných rokovaníach o severokórejskom nukleárnom programe, účastní sa misií OSN a podieľa sa na riešení súčasných environmentálnych otázok spolu s ostatnými krajinami G20. Napriek tomu, že svetu stále dominuje Západ, vzostup ekonomík ako je Čína a India mení riadenie svetového poriadku. Čínske otvorenie sa okolitému svetu transformovalo globálne rozloženie obchodu. Čína predbehla niektoré ázijské krajiny, vrátane Taiwanu a Južnej Kórei, v exportnej výkonnosti do zvyšku sveta a najmä do Spojených štátov. Od roku 2010 sa Čína zamerala na expanziu vlastných investícií v zahraničí, ktoré sa stali jej hlavnou stratégiou v zahraničí. Dôvodov pre krajinu, investovať v zahraničí je viacero. Môže to byť vyššia miera zhodnotenia kapitálu, získavanie nových trhov alebo zlepšenie ich absorpčných vlastností, vytvorenie efektívnejšej produkčnej bázy. Podpora zahraničných investícií zapadá aj do modelu čínskej stratégie, ktorá ma za cieľ ovládnuť globálnu ekonomiku.³ Zároveň bol rast medzinárodného obchodu a investícií Číny v predchádzajúcich dekádach sprevádzaný rastúcou potrebou zabezpečiť nerastné suroviny. Z toho dôvodu sa začala sústrediť na vývoz kapitálu, aby uspokojila dopyt po nerastných surovinách a technológiách. To viedlo k postupnému nadviazaniu vzťahov s Austráliou, Latinskou Amerikou, Afrikou a inými africkými krajinami.⁴ V roku 2012 sa Čína umiestnila vo vývoze na treťom mieste, v roku 2016 dokonca na druhom a v roku 2017 sa posunula opäť na tretie miesto.⁵ Podľa Baláža, je táto situácia zaujímavá, pretože vývoz kapitálu je typický skôr pre najvyspelejšie trhové ekonomiky a v podstate sú PZI nástrojom pre dlhodobé a efektívne presadzovanie hospodárskych záujmov v iných krajinách.⁶

V roku 2018 ubehlo 40 rokov od počiatku uskutočňovania štrukturálnych reforiem čínskeho hospodárstva pod vedením Teng Siao-Pinga a od politiky otvorených dverí. Štyri dekády reforiem transformovali Čínu z jednej najchudobnejších krajín na svete na 2. najväčšiu ekonomiku sveta, ktorá sa podieľa na tvorbe jednej tretiny celkového svetového

³ BALÁŽ, Peter. Čína úspešne pokračuje v expanzii na zahraničné trhy. In: *United Life*. Bratislava: Multibrand, 2017. ISSN 1339-4304, 2017, roč. 6, č. 2, s. 12-15.

⁴MEN, Jing - BARTON, Benjamin. *China and the European Union in Africa: Partners or Competitors?* Farnham, England: Routledge. 2011. s.23. ISBN 978-1138271104

⁵ UNCTAD. *World investment report 2018*. Geneva: United Nations. 2018. s.6. ISBN 978-92-1-112926-7

⁶BALÁŽ, Peter. Transformácia čínskej ekonomiky a pozícia priamych zahraničných investícií. In: *Ekonomický časopis: časopis pre ekonomickú teóriu, hospodársku politiku, spoločensko-ekonomické prognózovanie*. Bratislava: Ekonomický ústav SAV: Prognostický ústav SAV, 2014, 62(9), 903-925. ISSN 0013-3035

rastu. Viac ako 800 mil. ľudí bolo vymanených z chudoby a krajina získala status krajiny so strednými príjmami. Napriek tomu, že niektoré provincie krajiny dosiahli úroveň príjmu rozvinutých krajín, väčšina krajiny naďalej ostáva veľmi chudobná.⁷ Ako jeden z najdôležitejších prispievateľov k svetovému hospodárskemu rastu a obchodu sa Čína stala dôležitým účastníkom na svetových finančných trhoch. Postavenie hlavného medzinárodného veriteľa zdôrazňuje najmä čínska iniciatíva Jeden pás, jedna cesta.⁸

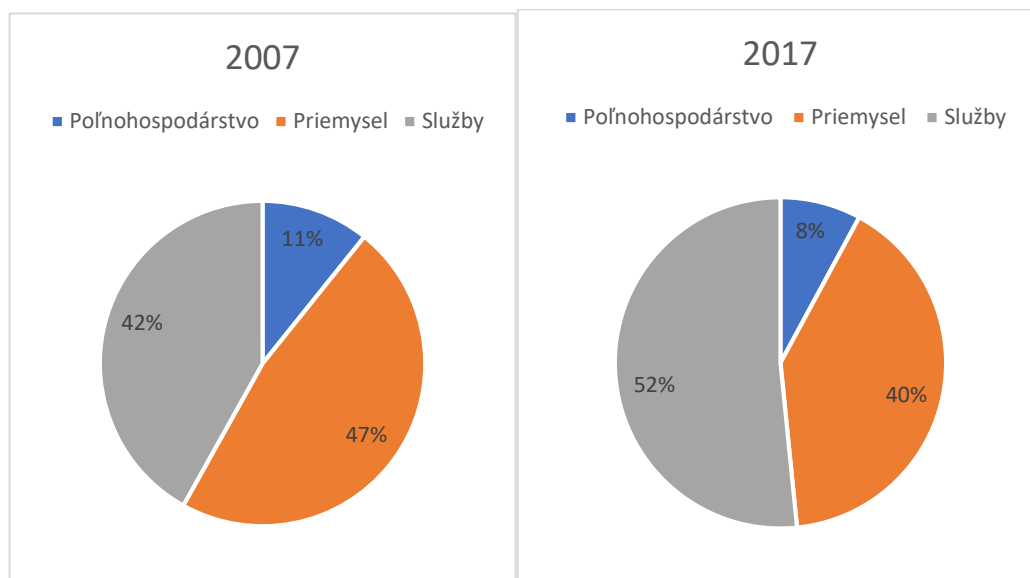
V súčasnosti Čína nachádza v historickom bode a štruktúra jej hospodárstva prechádza zmenami. Po dekádach rýchleho rastu sa čínske autority začali zameriavať viac na rast s vyššou pridanou hodnotou. Čína počas relatívne krátkeho obdobia premenila svoju dlhodobú stratégiu orientovanú na investície do vzdelávania a dostala sa na popredné miesta medzi svetových technologických lídrov. V roku 2017 sa do rebríčka 20 najsilnejších technologických spoločností dostalo až 9 firiem pochádzajúcich z Číny.⁹ Spolu so zmenami v orientácii krajiny na zahraničné investície môžeme pozorovať zmenu v štruktúre podielu jednotlivých sektorov na HDP. Ako môžeme vidieť na grafe č. 1 v priebehu poslednej dekády služby postupne získavajú dominanciu v čínskom hospodárstve, avšak stále podiel služieb nedosahuje také hodnoty ako v rozvinutých krajinách.

⁷IMF. *China: gross domestic product (GDP) at current prices from 2013 to 2023 (in billion U.S. dollars)*. In Statista - The Statistics Portal. [cit. 2018-04-11] Dostupné na: <https://www.statista.com/statistics/263770/gross-domestic-product-gdp-of-china/>.

⁸NATIONAL BUREAU OF STATISTICS OF CHINA. *China: distribution of gross domestic product (GDP) across economic sectors from 2007 to 2017*. [cit.2018-15-10] Dostupné na: <https://www.statista.com/statistics/270325/distribution-of-gross-domestic-product-gdp-across-economic-sectors-in-china/>

⁹ BALÁŽ, Peter. Čína rastie nad očakávania: China's Growth Exceeds Expectations. In: *United Life*. Bratislava: Multibrand, 2018, 7(12), 12-13. ISSN 1339-4304

Graf 1 Percentuálny podiel jednotlivých sektorov na tvorbe HDP Číny v roku 2007 a 2017

Prameň: NATIONAL BUREAU OF STATISTICS OF CHINA. *China: distribution of gross domestic product (GDP) across economic sectors from 2007 to 2017*. [cit.2018-15-10] Dostupné na: <https://www.statista.com/statistics/270325/distribution-of-gross-domestic-product-gdp-across-economic-sectors-in-china/>

V roku 2010 Čína predbehla Japonsko a stala sa druhou najväčšou svetovou ekonomikou. V roku 2013 sa stala celosvetovo najväčším kumulovaným exportérom tovarom a služieb. Ročný rast čínskeho hrubého domáceho produktu (HDP) sa pohybuje stabilne okolo 6 % a pokračovanie tohto trendu je predikované aj na rok 2019. V roku 2017 predstavoval HDP v reálnych cenách sumu 12,01 biliónov USD. Ako môžeme vidieť na grafe, čínsky HDP per capita však ostáva naďalej nízky. V roku 2014 predstavoval HDP per capita Číny približne iba jednu sedminu HPD p.c. vedúcich rozvinutých krajín. V porovnaní s ostatnými rozvojovými krajinami BRIC sa Čína nachádza na treťom mieste. Podľa predikcií IMF môžeme očakávať eskaláciu čínskeho HDP p.c. z približne 3 740 USD v roku 2009 na 11 075 USD v roku 2019. Dôvodom je rastúca ekonomika a nízky populačný rast.

Tabuľka 1 Základné makroekonomické ukazovatele čínskeho hospodárstva v rokoch 2015 až 2019

	2015	2016	2017	2018*	2019*
Rast HDP v %	6,9	6,7	6,8	6,5	6,3
HDP v reálnych cenách v mld. USD	11 226,19	11 221,84	12 014,61	14 092,51	15 543,71
HDP per capita v USD	8 166,76	8 115,83	8 643,11	10 087,83	11 075,82
Miera inflácie v %	1,44	2	1,56	2,48	2,61
Miera nezamestnanosti v %	4,05	4,02	3,9	4	4

Vysvetlivky: * - odhadovaná hodnota

Prameň: Vlastné spracovanie podľa portálu Statista. *China: growth rate of real gross domestic product (GDP) from 2011 to 2023, China: gross domestic product (GDP) at current prices from 2013 to 2023 (in billion U.S. dollars), China: inflation rate from 2012 to 2023, China: unemployment rate from 2012 to 2023.* [online] 2018. [cit.2018-10-10] Dostupné na: <https://www.statista.com/search/?q=china&Search=&qKat=search>

Výrazný rast čínskej ekonomiky za posledných 20 rokov s priemerným ročným tempom okolo 10% mal nepopierateľne pozitívny vplyv na svetovú ekonomiku. Prostredníctvom nárastu obchodu, spolu s PZI a pomocou rástol taktiež vplyv Číny na rozvojové krajiny. Mnohé krajiny, najmä vývozcovia nerastných surovín, profitovali z rastúceho dopytu Číny. V roku 1992 sa Čína s priemerných ročným rastom 18% stala 3. najväčším importérom manufaktúrnej produkcie na svete (po USA a Nemecku). Objem čínskych exportov však rástol ešte značnejším tempom, čo spôsobilo nárast konkurencie.¹⁰

1.1.2 Potenciál africkej ekonomiky

Africký kontinent je druhým najľudnatejším kontinentom s najrýchlejším rastom počtu obyvateľov. V budúcnosti sa predpokladá, že sa stane najmladším a najobývanejším kontinentom. Súčasný počet obyvateľov sa podľa informácií z roku 2016 pohybuje okolo čísla 1,2 miliardy.¹¹ Podľa predikcií Africkej rozvojovej banky v roku 2063 bude kontinent obývať až 3 miliárd obyvateľov, čo predstavuje nárast o takmer 2 miliardy.¹² Vzhľadom na rastúci populačný trend, etablované spoločnosti budú mať lepšiu pozíciu na rastúcich

¹⁰ KAPLINSKY, Raphael. 2006. Revisiting the revisited terms of trade: Will China make a difference? In: *World Development*, 34, issue 6, s. 981-995. Dostupné na: [http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0305-750X\(06\)00041-6](http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0305-750X(06)00041-6)

¹¹ WORLD POPULATION REVIEW. *Africa Population 2018.* [online] 2018. [cit.2018-20-11] Dostupné na: <http://worldpopulationreview.com/continents/africa-population/>

¹² AFRICAN DEVELOPEMENT BANK GROUP. *African Economic Outlook 2018.* s. 48. ISBN 978-9938-882-46-9. Dostupné na: https://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Publications/African_Economic_Outlook_2018_-_EN.pdf

afrických trhoch. Budú mať znalosti o lokálnych trhov a vybudované distribučné kanály, čím získajú výhody oproti novým firmám vstupujúcich na trh.¹³

Napriek tomu, že Afrika je kontinent s nepopierateľne najbohatšími zásobami nerastných surovín, súčasný stupeň rozvoja je paradoxný. Afrika ostáva najchudobnejším kontinentom a najmenej rozvinutým regiónom sveta s najväčším počtom najmenej rozvinutých krajín. Napriek tomu, že vývoj v každej krajine je unikátny, možno pozorovať určitú podobnosť v prípade najmenej rozvinutých krajín (LDC). V porovnaní s krajinami NIK, v LDCs v Afrike sa nikdy neobjavila túžba po rozvoji a raste. Sunil Kukreja popisuje situáciu nasledovne: „*Je celkom hazardné hovoriť o rozvojových stratégiách v Afrike, pretože nie je ani najmenej jasné, že mnohé africké krajiny majú identifikovateľnú stratégiu.*“¹⁴ Absencia identifikovateľnej stratégie vedie k politickej nestabilite a nedostatku stabilných inštitúcií. Vládny záujem sa sústreďuje viac na znovuzvolenie ako na ekonomický rozvoj. Koloniálna minulosť určila zameranie afrických krajín najmä na poľnohospodársky sektor a produkciu primárnych komodít, určených na export. Závislosť na primárnych komoditách robí tieto krajiny zraniteľné v súvislosti s volatilitou cien týchto komodít.¹⁵

Afrika dostáva iba malé percento svetových PZI, avšak od roku 2010 možno zaznamenať nárast tokov PZI. Najviac PZI absorbujú podľa štatistických údajov z roku 2016 nasledovné krajiny: Juhoafrická republika (20,6%), Maroko (12%), Egypt (11,7%), Nigéria (7,5%) a Keňa (5,9%). Spolu tieto ekonomiky prilákali 58% z celkových PZI smerujúcich do Afriky.¹⁶

Medzi rokmi 2000 a 2016 zažívala Afrika značný ekonomický rast, ktorý dosahoval hodnotu priemerne 4,6 % ročne, čo je vyššia hodnota ako v Latinskej Amerike (2,8%), avšak stále nižšia ako v Ázii (7,2%). Tento rast vyplýva z vysokých cien komodít, zlepšenia manažmentu na makroekonomickej úrovni a miernej diverzifikácií ekonomík. Mnohé africké krajiny investovali do verejnej infraštruktúry, niektoré diverzifikovali ich obchodných partnerov. V porovnaní s 90-tymi rokmi minulého storočia, kedy bol rast HDP

¹³Bloomberg. *The Future Is in Africa, and China Knows It*. [online] 2018. [cit.2018-20-11] Dostupné na: <https://www.bloomberg.com/opinion/articles/2018-09-21/africa-economy-west-should-try-to-match-chinese-investment>

¹⁴KIM, Young-Chan. *China and Africa: New Paradigm of Global Business*. The Palgrave Macmillan Asian Business Series. 2017. s. 11. ISBN 978-3-319-47029-0

¹⁵KIM, Young-Chan. *China and Africa: New Paradigm of Global Business*. The Palgrave Macmillan Asian Business Series. 2017. s. 12. ISBN 978-3-319-47029-0

¹⁶EY. *EY's Attractiveness Program Africa*. [online] 2017. [cit.2018-22-11] Dostupné na: <https://www.ey.com/za/en/issues/business-environment/ey-attractiveness-program-africa-2017>

per capita negatívny, sa ekonomické ukazovatele výrazne zlepšili. Počet krajín, ktorých rast HDP je väčší ako rast populácie, taktiež stúpol.¹⁷

Medzi rokmi 2000 a 2016 sa Afrike podarilo 3-násobne zvýšiť jej obchod so zvyškom sveta, z hodnoty 276 mld. USD na 806 mld. USD. Výrazne narástol najmä obchodný tok s rozvojovými krajinami ako Čína a India, čo znamená, že africký obchod sa odklonil od tradičných partnerov a začal sa orientovať na rozvojové krajiny. To sa týka exportov aj importov. Export do rozvojových krajín tvoril hodnotu 51% a import 46%. Druh exportných tovarov a komodít sa však nezmenil. Ekonomický rast bol avšak značne volatilný, nevytvoril dostatok pracovných miest a pri pretrvávajúci súčasných trendov zraniteľná zamestnanosť by sa mala podľa odhadov pohybovať okolo 66% až do roku 2022.¹⁸ Podľa odhadov sa Afrike nepodarí splniť plánované ciele stanovené Africkou úniou v dokumente s názvom Agenda 2063. Cieľom tejto agendy je rast 7%, avšak predikcie na najbližšie 5-ročné obdobie 2018 – 2022 sú na hodnote 3,9%. Dosiahnutie vysokej miery rastu sa nedarí všetkým krajinám sveta od vypuknutia globálnej krízy v roku 2008.¹⁹

1.2 Časová os nadviazania vzťahu medzi Čínou a Afrikou

Počiatky spolupráce medzi africkým kontinentom a Čínou siahajú do dávnej histórie. Najlepším príkladom je čínsky moreplavec Zheng He, ktorý sa v 15. storočí doplnil na východné pobrežie Afriky 4-krát a navštívil miesta na území dnešného Somálska a Keni. Obdobie objavov však vystriedalo niekoľko storočí dlhé obdobie dištancovania sa od okolitého sveta. Nová éra spolupráce a medzi Afrikou a Čínou môžeme zaznamenať od vzniku „novej Číny“ v roku 1949, kedy v Číne zvíťazila Komunistická strana a vyhlásila Čínsku ľudovú republiku. Peking začal prikladať väčší význam vytváraniu ekonomických a politických vzťahov s krajinami rozvojového sveta. Dôležitým bodom v nadviazaní súčasných hospodárskych vzťahov medzi Áziou a Afrikou je Bandunská konferencia z roku 1955, ktorej sa zúčastnili lídri rozvojových krajín Afriky a Ázie.²⁰ Bola to prvá konferencia

¹⁷ AUC/OECD. *Africa's Development Dynamics 2018: Growth, Jobs and Inequalities*. [online] 2018. [cit.2018-22-11] Dostupné na: <https://doi.org/10.1787/9789264302501-en> p.38

¹⁸ AUC/OECD. *Africa's Development Dynamics 2018: Growth, Jobs and Inequalities*. [online] 2018. [cit.2018-22-11] Dostupné na: <https://doi.org/10.1787/9789264302501-en>

¹⁹ AUC/OECD. *Africa's Development Dynamics 2018: Growth, Jobs and Inequalities*. [online] 2018. [cit.2018-22-11] Dostupné na: <https://doi.org/10.1787/9789264302501-en>

²⁰ CHEUNG, Yin-Wong et al. China's outward direct investment in Africa. Hong Kong Institute for Monetary Research. [online] 2011. [cit.2018-27-11] Dostupné online: <http://www.hkimr.org/uploads/publication/66/ub_full_0_2_277_wp-no-13_2011-final-.pdf>

organizovaná rozvojovými krajinami a jej cieľom bolo prehĺbenie ekonomických a kultúrnych vzťahov medzi africkými a ázijskými krajinami. Vyhlásenie vtedajšieho čínskeho premiéra Zhou Enlai: „*hľadanie podobností, nie rozdielov*“ získalo pre Čínu rešpekt ostatných zúčastnených krajín.²¹ Zúčastnené krajiny taktiež zaujali odmietavý postoj k nastupujúcej studenej vojne.²²

Nasledovalo formálne otvorenie diplomatických vzťahov s Egyptom v roku 1956. V hlavnom meste Káhira bola zriadená čínska obchodná kancelária, ktorej účelom bolo sledovanie obchodných príležitostí na sľubnom egyptskom trhu. Okrem obchodných aktivít Čína podporovala revolučné hnutia usilujúce sa o vymanenie spod nadvlády kolonizátorov. V rámci nadväzovania vzťahov využívala vlastnú koloniálnu minulosť. V tomto období mali čínske aktivity v Afrike viac charakter ideologický ako ekonomický. Po skončení koloniálneho obdobia sa pokúšala Čína rozšíriť svoj vplyv v ostatných rozvojových krajinách a zasiať komunistickú revolúciu. Novo-nezávislé krajiny vnímali Čínu ako alternatívu oproti dominancii bývalých kolonizátorov.²³ Táto stratégia však ohrozovala moc a postavenie mnohých afrických krajín a odklňala sa od princípu „*nezasahovania do vnútorných záležitostí*“.

Rok 1960 bol považovaný za rok Afriky, pretože veľký počet afrických krajín získalo v tomto roku nezávislosť. Od tohto roku sa čínska vláda začala mobilizovať a uskutočnila viaceré návštevy. Premiér Zhou Enlai uskutočnil historickú návštevu kontinentu, ktorá trvala od 13. decembra 1963 do 5. februára 1964. Počas týchto dvoch mesiacov navštívil 10 krajín, vrátane Egyptu, Alžírsku, Maroka, Tunisku, Ghany, Mali, Guiney, Sudán, Etiópie a Somálska. Výsledkom týchto návštev bolo nadviazanie vzťahov so 44 krajinami do konca 60-tych rokov.²⁴

Poskytovanie pomoci bez počítania ekonomickej návratnosti bolo stratégiou Číny v nadväzovaní bilaterálnych vzťahov. Čína napríklad podpísala dohodu a ekonomickej a technickej spolupráci s Guineou v roku 1960, rok po získaní nezávislosti. Následne na to

²¹ MEN, Jing - BARTON, Benjamin. *China and the European Union in Africa: Partners or Competitors?* Farnham, England: Routledge. 2011. s.29. ISBN 978-1138271104

²² FOERSTEL, Karen. China in Africa: Is China Gaining Control of Africa's Resources? In: *CQ Global Researcher – Zväzok 2, Vydanie 1*. s.1-26. [online] 2009. [cit.2018-11-05] Dostupné na: <http://library.cqpress.com/cqresearcher/cqrglobal2008010006>

²³ RENARD, Mary-Francoise. China's Trade and FDI in Africa. In: *African Development Bank Group Working Paper Series* Nr. 136. [online] 2011. [cit.2018-09-11] Dostupné na: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.360.7493&rep=rep1&type=pdf>

²⁴ VAN DIJK, Meine P. *The New Presence of China in Africa*. Amsterdam: Amsterdam University Press. 2009. s 60. e-ISBN 978 90 4851 064 1

poskytla bezúročnú pôžičku v hodnote 20 mil. USD Ghane. Taktiež uznala nezávislosť štátu Mali a nasledujúci rok vyslala obchodnú misiu. Napriek tomu, že čínsky prístup apelujúci na potrebu revolúcie veľký dopad nemal, došlo k nadviazaniu relatívne dobrých vzťahov s africkými krajinami.²⁵ Čína sa podieľala najmä politicky atraktívnych a prestížnych projektoch ako sú štadióny, nemocnice a konferenčné centrá, ktoré predstavovali národné symboly nezávislosti a zosobňovali ducha dekolonizácie.²⁶ V rokoch 1973 – 1976 Čína financovala budovanie železnice medzi Zambiou a Tanzániou. Na realizácii tohto projektu sa podieľalo 15 000 čínskych robotníkov. Výstavba tejto železnice bola spájaná s pojmom „solidarita tretieho sveta“, pretože Veľká Británia, Japonsko, Západné Nemecko, USA a ako aj OSN odmietli tento projekt financovať lebo ho považovali za finančne nerentabilný. Iba Čína, ktorá bola v tom čase ešte chudobnejšia ako Zambia a Tanzánia, súhlasila s financovaním železnice v súčasnej hodnote 3 mld. USD. Mao sa k tomuto projektu vyjadril nasledovne: „*Aby sme vám pomohli vybudovať železnicu, sme ochotní vzdať sa výstavby našich vlastných železníc.*“²⁷

V roku 1975 mala Čína v Afrike dokonca viac aktivít ako USA.²⁸ Aj tieto aktivity pravdepodobne viedli k podpore afrických krajín počas hlasovania v Organizácii spojených národov v roku 1971, kedy sa Číne podarilo získať späť miesto v OSN. Africké krajiny zohrali v hlasovaní celkom významnú úlohu, z 76 kladne hlasujúcich krajín bolo 26 z Afriky. Vtedajší čínsky vodca Mao Zedong okomentoval situáciu slovami: „*Späť do OSN nás priviedla naši čierni africkí priatelia.*“²⁹ Okrem obchodných a investičných aktivít poskytovala Čína Afrike aj rozvojovú pomoc. Napriek tomu, že Čína bola v tom čase chudobná krajina, bola čínska ekonomická pomoc Afrike väčšia ako obchod.³⁰ Vzťahy Číny s Afrikou boli stále viac na politickej úrovni ako ekonomickej, a aj z toho dôvodu Čína

²⁵ RENARD, Mary-Francoise. China's Trade and FDI in Africa. In: *African Development Bank Group Working Paper Series Nr. 136*. [online] 2011. [cit.2018-11-27] Dostupné na: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.360.7493&rep=rep1&type=pdf>

²⁶ ANSHAN, Li. China and Africa: Policy and Challenges. In: *China Security, Vol. 3 Summer*. 2007. s. 69 – 93. Dostupné na: http://www.cebri.com.br/midia/documentos/china_and_africa_policy_and_challenge.pdf

²⁷ MCKINSEY & COMPANY. *Dance of the lions and dragons: How are Africa and China engaging, and how will the partnership evolve?* [online] 2017. [cit-2019-03-03] dostupné na internete: <https://www.mckinsey.com/featured-insights/Middle-East-and-Africa/The-closest-look-yet-at-Chinese-economic-engagement-in-Africa>

²⁸ VAN DIJK, Meine P. *The New Presence of China in Africa*. Amsterdam: Amsterdam University Press. 2009. s 60 - 67. e-ISBN 978 90 4851 064 1

²⁹ ANSHAN, Li. China and Africa: Policy and Challenges. In: *China Security, Vol. 3 Summer*. 2007. s. 69 – 93. Dostupné na: http://www.cebri.com.br/midia/documentos/china_and_africa_policy_and_challenge.pdf

³⁰ VAN DIJK, Meine P. *The New Presence of China in Africa*. Amsterdam: Amsterdam University Press. 2009. s 60 - 67. e-ISBN 978 90 4851 064 1

nepočítala ekonomickú návratnosť svojich investícií a napríklad ako bolo spomenuté vyššie, poskytovala bezúročné pôžičky.³¹

Po smrti Mao Ce-Tunga nastala zmena v politike vedenej voči Afrike. S novým politickým smerom a neistotou v Číne bola ekonomická pomoc prúdiaca do Afriky obmedzená, rovnako badať aj pokles v bilaterálnom obchode. Po zavedení ekonomických reforiem Teng Siao-pchinga v roku 1978 sa prioritou Číny stala najmä modernizácia vlastnej krajiny a nadväzovanie vzťahov so západným svetom. Vzťahom s africkým kontinentom viac nedominoval ideologický prístup, ale dôraz na ekonomický rozvoj a suverenitu. Na 12. zasadnutí Čínskej komunistickej strany bola oficiálne definovaná nová politiky voči Afrike a iných krajinám, ktorá zdôrazňovala spoluprácu „mier a rozvoj“. V tom istom roku čínsky premiér navštívil Afriku a predniesol koncept s názvom „*Štyri princípy ekonomickej a technickej spolupráce s Afrikou*.“ Tento koncept zmenil rétoriku čínskej politiky a niesol sa viac v duchu „spoločný rozvoj.“³²

Po roku 1989 môžeme zaznamenať opätovne vzrastajúci záujem Číny o africký kontinente. Jedných z dôvodov boli udalosti na námestí Nebeského pokoja, kedy sa pokojný protest študentov premenil na krvavú udalosť, pri ktorej čínska armáda zavraždila niekoľko stoviek demonštrantov. Táto udalosť mala za následok zhoršenie vzťahov so západným svetom, na čínske exporty boli uvalené sankcie, čo znamenalo dramatický pokles vývozu na západ. Čína preto presunula svoj záujem na rozvojový svet, ktorý situáciu nevnímal až tak kriticky. V 90-tych rokoch sa Afrika stala pre Čínu strategickým obchodným partnerom. Vzťahy s Afrikou sa presunuli z politickej roviny na rovinu ekonomickú. Čína v tomto období zaznamenávala veľký ekonomický rast dôsledkom ktorého sa krajina stala importérom nerastných surovín. Vzhľadom na nerastné bohatstvo Afrického kontinentu je pochopiteľné prečo Čína označila Afriku za svojho strategického partnera.³³ Vrcholom nadviazania spolupráce medzi Čínou a africkým kontinentom je založenie fóra FOCAC pre čínsko-africkú spoluprácu. Prvé stretnutie sa konalo v roku 2000. Od tohto momentu vzájomné vzťahy medzi Afrikou a Čínou rastú rapídny tempom. Tabuľka 2 poskytuje prehľad sino-afrických vzťahov v kontexte ich nadväzovania a formy.

³¹MEN, Jing - BARTON, Benjamin. *China and the European Union in Africa: Partners or Competitors?* Farnham, England: Routledge. 2011. s.6-7. 978-1138271104

³²ANSHAN, Li. China and Africa: Policy and Challenges. In: *China Security, Vol. 3 Summer*. 2007. s. 69 – 93. Dostupné na: http://www.cebri.com.br/midia/documentos/china_and_africa_policy_and_challenge.pdf

³³THORBORG, Marina. From White Elephants to Flying Geese: China in Africa a New Model for Development or More of the Same. In: *Kim, Young-Chan. China and Africa*. Cham: Springer International Publishing. 2017. s ISBN 978-3-319-47029-0

Tabuľka 2 Charakteristika Sino-afrických vzťahov od roku 1949 po súčasnosť

Obdobie	Charakteristika
1949 – 1955	Čínskej zahraničnej politike dominovali pevné väzby na Moskvu. Zameranie na vybudovanie povojnovej Číny a situáciu v problematike kórejskej vojny. Takmer žiadne vzťahy s Afrikou
1955 – 1965	Bandunská konferencia prispela k výraznému zlepšeniu vzťahov s čerstvo nezávislou Afrikou.
1965 - 1978	Kultúrna revolúcia v Číne ovplyvnila diplomaciu, ktorá bola charakteristická šírením ideologických myšlienok. Zhoršenie vzťahov s Ruskom a USA. Vstup Číny do OSN s pomocou Afriky.
1978 - 1989	Po smrti Mao Ce Tung a s nástupom Teng Siaopinga záujem Číny o Afriku opadol. Investície do Afriky prúdili najmä zo západu. Afrika prechádzala „strateným obdobím“ z dôvodu vysokej zadlženosti a ekonomických kolapsov.
1989 - 2000	Zmeny v svetovom hospodárstve, pád Sovietskeho zväzu. Udalosti na námestí Nebeského pokoja zhoršili vzťahy so západnými krajinami.
2000 - súčasnosť	Exponenciálny nárast záujmu Číny o Afriku. Stratégia „ <i>Going global</i> “.

Prameň: JONKER, Kobus – ROBINSON, Bryan. *China's Impact on the African Renaissance*. Singapore: Springer Singapore. 2018. s. 24. ISBN 978-981-13-0179-7

1.3 Súčasná politická spolupráca

V rámci politickej spolupráce Číny s africkým kontinentom môžeme od konca 90-tych rokov minulého storočia pozorovať rozdielny vývoj v porovnaní s predchádzajúcim obdobím. Čína sa začala zamierať viac na dlhodobú ekonomickú spoluprácu a ideologické záujmy boli nahradené hospodárskou súťažou. Po otvorení svojej ekonomiky získala Čína dôležitejšie postavenie v globálnom hospodárstve, zažila rapidný ekonomický rast a dôsledkom toho vzrastajúci dopyt po nerastných surovinách. Vzhľadom na nerastné bohatstvo afrického kontinentu, vzájomné vzťahy získali značnejší ekonomický rozmer s dôrazom na vzájomný rozvoj. Z politického pohľadu Čína vo vzťahu k africkému kontinentu oficiálne prezentuje stratégiu s rešpektom k Afrike. V porovnaní s krajinami Západu presadzuje vo svojich zahraničných vzťahoch politiku nezasahovania do vnútorných záležitostí štátu. Táto politika je založená na piatich princípoch mierovej koexistencie, ktorými sú:

1. vzájomné rešpektovanie suverenity a integrity,
2. vzájomné neútočenie,
3. rovnosť a vzájomný prospech,
4. nezasahovanie do vnútorných záležitostí,

5. mierová koexistencia.³⁴

Nekladie explicitné podmienky pre získanie investícií a pôžičiek, ktoré by vyžadovali ekonomické alebo politické zmeny. Pre africké krajiny predstavuje tento prístup alternatívu oproti západnému modelu, ktorý si aj v dôsledku koloniálnej éry získal nedôveru medzi obyvateľmi Afriky.³⁵ Stratégia nezasahovania pomohla Číne v získavaní spojencov a zabezpečení prístupu na trhy. Čína získala podporu niektorých afrických krajín na medzinárodných politických platformách. Môžeme uviesť viaceré prípady podpory afrických krajín v prospech Číny. V roku 2000 podporila Juhoafrická republika Čínu pri hlasovaní o umiestnení rezolúcie o Taiwane späť do agendy OSN. Čína a Zimbabwe spolupracovali proti rezolúcii o ľudských práv na pôde Rady OSN pre ľudské práva, ktorá by mala dosah na obe krajiny.³⁶ S 54 krajinami je Afrika najväčším blokom hlasov v OSN a jej organizáciách. Africké krajiny podporili Čínu pri zrode Ázijskej infraštruktúrnej investičnej banky a projektu Novej hodvábnej cesty. Taktiež poskytujú Číne podporu v návrhoch, ktoré by mohli negatívne zasiahnuť Čínu. Napríklad návrhy týkajúce sa ľudských práv v Rade OSN pre ľudské práva, vrátane Tibetskej otázky.³⁷

Tento politický model sa však často stretáva s kritikou nielen zo západu, ale aj v rámci samotnej Afriky. Kritici sa vyjadrujú, že Čína presadzuje v africkom regióne merkantilistickú politiku s čistými ekonomickými výhodami bez rešpektovania ľudských práv. Ďalším argumentom je, že peniaze poskytnuté Čínou bez explicitných podmienok môžu znevažovať úsilie zvyšku sveta v poskytovaní ekonomických stimulov s cieľom premeniť nežiadúce ekonomické a politické podmienky v Afrike. Niektorí kritici považujú politiku Číny za znepokojujúcu, pretože toleruje a pasívne podporuje autoritárske režimy a porušovanie ľudských práv. Často spomínanými príkladmi sú čínske aktivity v Angole, Sudáne a Zimbabwe.³⁸ Okrem iného ľahko dostupné pôžičky z Číny nebezpečne zvyšujú

³⁴JONKER, Kobus – ROBINSON, Bryan. *China's Impact on the African Renaissance*. Singapore: Springer Singapore. 2018. s. 122. ISBN 978-981-13-0179-7

³⁵AYOUB, T. S. The Economic Dimensions of Chinese Investments in Africa (2000-2015). In: *International Journal of Business and Economics Research*. Vol. 6, No. 6. [online] 2017. [cit.2018-29-11] s. 153-161. Dostupné na: [10.11648/j.ijber.20170606.12](https://doi.org/10.11648/j.ijber.20170606.12)

³⁶MLAMBO, Courage - KUSHAMBA, Audrey – SIMAWU, Blessing. China-Africa Relations: What Lies Beneath? In: *The Chinese Economy Volume 49*. [online] 2016. [cit.2018-30-11] s. 257-276. Dostupné na: <https://doi.org/10.1080/10971475.2016.1179023>

³⁷KIM, Young-Chan. *China and Africa: New Paradigm of Global Business*. Cham: Springer International Publishing. 2017. s. 49. ISBN 978-3-319-47029-0

³⁸CHEUNG, Yin Wong et al. China's Outward Direct Investment in Africa. In: *Hong Kong Institute for Monetary Research. Working Paper No.13*. 2011. [cit.2018-17-11] Dostupné na: http://www.hkimr.org/uploads/publication/66/ub_full_0_2_277_wp-no-13_2011-final-.pdf

zadlženosť afrických krajín.³⁹ Na druhej strane, niektorí odborníci sa vyjadrujú miernejšie voči Číne. Odvolávajú sa najmä na skúsenosti Číny s vonkajšími vplyvmi a vyjadrujú skepticizmus k západnému modelu, ktorý je podmienený demokraciou a dodržovaním ľudských práv. Existujú prípady, kedy Čína hrala úlohu sprostredkovateľa v rámci negociácií, napríklad medzi Sudánom a OSN. Nepriaznivé ekonomické podmienky sú považované za jednu z hlavných príčin spôsobujúcich komplikovanú situáciu v Afrike. Mnohí odborníci sa zhodujú, že zlepšenie ekonomického rozvoja a posilnenie politického prostredia spočíva teda na samotnej Afrike. V tomto prípade, podľa tohto názoru, predstavuje pre Afriku Čína menšie zlo v porovnaní so západným modelom rozvoja.

1.3.1 Fórum pre čínsko-africkú spoluprácu

Na posilnenie vzťahov medzi africkými krajinami bolo v roku 2000 založené Fórum pre čínsko-africkú spoluprácu. Toto fórum je hlavným mechanizmom formálnej čínsko-africkej spolupráce na štátnej úrovni. Na prvej schôdzi v roku 2000 sa zúčastnené štáty dohodli na úsilí vytvoriť spravodlivý medzinárodný systém a posilnení čínsko-africkej hospodárskej a politickej spolupráce. Čínska politika nazýva toto fórum modelom spolupráce Juh-Juh.⁴⁰ Prostredníctvom FOCAC taktiež Čína prezentuje budovanie vzťahov s africkými krajinami založených na rovnoprávnosti a vzájomnej prospešnosti. Tieto stretnutia sú pre vlády zúčastnených strán príležitosťou na podpis nových zmlúv, odpustenie dlhov a sprostredkovanie dôležitých správ v súvislosti smerovania čínskej zahraničnej politiky voči Afrike. Summity FOCAC okrem iného dávajú Číne priestor na vyjadrenie rešpektu afrických lídrov na svetovej scéne. Africkí vodca zasa na druhej strane oceňujú rešpekt a štedré zaobchádzanie, ktoré im poskytujú ich čínske náprotivky.⁴¹

Na prvom stretnutí v roku 2000 bola z čínskej strany prisľúbené posilnenie medzivládnej spolupráce na najvyššej úrovni, rozvojová pomoc, granty a pôžičky. Ďalším prisľubom bolo založenie Čínsko-africkej obchodnej rady a Čínsko-afrického exhibičného centra v Číne za účelom propagácie afrických produktov na čínskom trhu. Spomenutá bola taktiež participácia čínskych spoločností na výstavbe infraštruktúry, zvýšenie objemu čínskych investícií na africkom kontinente a redukcia obchodných bariér na nerastné

³⁹BBC. *China-Africa summit: Xi denies money being spent on vanity projects*. [online] 2018. [cit.2018-24-11] Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/world-africa-45394668>

⁴⁰SHELTON, Garth - PARUK, Farhana. *The Forum on China-Africa Cooperation: a strategic opportunity*. Institute for Security Studies. 2008. s. 20. ISBN 978-1-920-11458-9

⁴¹ONNIS, Barbara. *China in Africa: Challenges and Opportunities*. In: Beretta S., Berkofsky A., Zhang L. *Understanding China Today*. Cham: Springer. 2017. s. 137. ISBN 978-3-319-29624-1

suroviny. Rovnako boli do programu začlenené aj globálne problémy ako ochrana životného prostredia a redukcia chudoby. Okrem toho sa Čína v deklarácii FOCAC vyjadrila, že nebude zasahovať a spochybňovať politické režimy afrických krajín.⁴²

Na každom ďalšom stretnutí Čína prisľúbila narastajúcu sumu investícií, obchodu a pomoci: 5 mld. USD v roku 2006, 10 mld. USD v roku 2009 a 20 mld. USD v roku 2012. Stretnutia sa uskutočňujú každé tri roky.⁴³ V januári 2006 k 50. výročiu nadviazania diplomatických stykov medzi Čínou a prvou africkou krajinou (Egyptom) publikoval Peking stratégiu smerovanie čínskej politiky v Afrike s názvom „*Politika Číny v Afrike*“. Dokument zdôrazňuje dôležitosť spolupráce medzi krajinami na báze rovnoprávneho postavenia so vzájomnými benefitmi pre obe strany.⁴⁴

Od roku 2015 sa prisľuby zameriavajú viac na sociálny rozvoj a vzájomnú angažovanosť v otázkach bezpečnostnej, politickej, právnej a vedeckej spolupráce. To taktiež zahŕňa väčšiu účasť afrických národov v determinácii čínskych aktivít na africkom kontinente. Stretnutie v roku 2015 prezentovalo svojim názvom vzájomné výhodný prístup. Fórum nieslo názov „*Čínsko-africký spoločný progres: Win-win spolupráca pre spoločný rozvoj*.“⁴⁵ V poradí 7. stretnutie afrických a čínskych lídrov v rámci FOCAC sa konalo 2.-4.septembra 2018. Čínsky prezident Si Ťin-Pching prisľúbil na poslednom stretnutí, že vyčlení 60 mld. USD na rozvoj afrických krajín. Z toho približne 35 mld. USD by malo byť určených na priamu pomoc a zvýhodnené úvery. Ďalším prisľubom je založenie fondu na rozvoj v objeme 10 mld. USD, 5 mld. USD by malo poputovať do fondu určeného na podporu exportu z afrických krajín. Taktiež chce Čína naďalej podporovať čínskych podnikateľov v investovaní v Afrike.⁴⁶

FOCAC sa zúčastňujú všetky africké krajiny okrem malého kráľovstva eSwantini, pôvodne známeho ako Svazijsko. Toto kráľovstvo ako jediná krajina Afriky udržiava

⁴² FOCAC. *Programme for China-Africa Cooperation in Economic and Social Development*. [online] 2000. [cit.2019-12-11] Dostupné na: <<http://www.focac.org/eng/ltada/dyjbzjhy/DOC12009/t606797.html>>

⁴³ JONKER, Kobus – ROBINSON, Bryan. *China's Impact on the African Renaissance*. Singapore: Springer Singapore. 2018. s. 8. ISBN 978-981-13-0179-7

⁴⁴ ONNIS, Barbara. China in Africa: Challenges and Opportunities. In: Beretta S., Berkofsky A., Zhang L. *Understanding China Today*. Cham: Springer. 2017. s. 137. ISBN 978-3-319-29624-1

⁴⁵ MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS OF PEOPLE'S REPUBLIC CHINA. *The Forum on China-Africa Cooperation Johannesburg Action Plan (2016-2018)* [online] 2015. [cit.2018-25-11]. Dostupné na: http://www.focac.org/eng/ltada/dwjbzjjhys_1/t1327961.html

⁴⁶ Trend. *Čína do rozvoja Afriky napumpuje 60 miliárd dolárov*. [online] 2018. [cit.2018-23-11] Dostupné na: <https://www.etrend.sk/ekonomika/cina-sa-chysta-do-rozvoja-afriky-napumpovat-60-miliard-dolarov-profituje-uz-teraz.html>

diplomatické styky s Taiwanom.⁴⁷ V tabuľke môžeme vidieť prehľad výsledkov a prísľubov pochádzajúcich z konferencií Fóra pre čínsko-africkú spoluprácu od vzniku Fóra až po rok 2018.

Tabuľka 3 Prehľad výsledkov konferencií Fóra pre čínsko-africkú spoluprácu

Miesto konania	Rok	Výsledky konferencií a prísľuby
Peking	2000	- odpustenie dlhu v celkovej výške 1,67 mld. USD pre 31 krajín, - zriadenie Čínsko-africkej obchodnej rady a Čínsko-afrického exhibičného centra v Číne
Addis Abeba	2003	- odstránenie ciel na 190 exportných položiek z LDC
Peking	2006	- poskytnutie 3 mld. USD v preferenčných pôžičkách a 2 mld. USD v preferenčných dodávateľských pôžičkách, - založenie fondu s objemom 5 mld. USD na podporu čínskych investícií v Afrike, - 4000 univerzitných štipendií do roku 2009, výstavba 100 škôl, 30 nemocníc, vyslanie 300 dobrovoľníkov, - odpustenie dlhu v hodnote 1,4 mld. USD pre krajiny s nízkymi príjmami,
Egypt	2009	- 10 mld. USD v preferenčných pôžičkách, - špeciálna pôžička Čínskej rozvojovej banky na podporu malých a stredných podnikov v hodnote 966 mld. USD, - 60% všetkých exportov z LCD s nulovou colnou tarifou,
Peking	2012	- 20 mld. USD v preferenčných pôžičkách,
Johannesburg	2015	- finančná pomoc v hodnote 60 mld. USD, - navýšenie Čínsko-afrického fondu z 5 mld. USD na 10 mld. USD, - zameranie finančných projektov na infraštruktúru,
Peking	2018	- 60 mld. USD na rozvoj, z toho 35 mld. USD predstavuje priama pomoc

Prameň: Vlastné spracovanie podľa tlačových správ FOCAC z viacerých rokov. [cit.2018-11-23] Dostupné na: https://www.focac.org/eng/zywx_1/zywj/ a JONKER, Kobus – ROBINSON, Bryan. China's Impact on the African Renaissance. Singapore: Springer Singapore. 2018. s. 7-10. ISBN 978-981-13-0179-7

1.3.2 Rozvojová spolupráca v čínskej interpretácii

Napriek tomu, že Čína je sama stále príjemcom rozvojovej pomoci, súčasťou jej ekonomických a investičných aktivít na africkom kontinente je aj pomoc. Na každom stretnutí FOCAC Čína vyčleňuje okrem plánovaných investícií a projektov aj určitý

⁴⁷ BBC. China-Africa summit: Xi denies money being spent on vanity projects. [online] 2018. [cit.2018-24-11] Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/world-africa-45394668>

finančný obnos na pomoc krajinám Afriky. Čínske vnímanie pojmu „rozvojová pomoc“ možno prirovnať k oficiálnej rozvojovej spolupráci (ODA) poskytovanej krajinami OECD. ODA je poskytovaná vládami alebo oficiálnymi inštitúciami a ako hlavný cieľ propaguje ekonomický rozvoj a blahobyt. Podrobnejšie predstavuje rozvojová spolupráca „*akýkoľvek finančný tok kapitálu alebo verejných financií vo forme pôžičiek alebo grantov do iných krajín, ktorý spĺňa dve kritéria: 1. Tento kapitál nemá z pohľadu darcu komerčné určenie, 2. V prípade pôžičiek ide o kapitál poskytovaný za zvýhodnených podmienok, úroková miera a doba splatnosti poskytnutého kapitálu by mali byť výhodnejšie než za bežných podmienok s elementom grantu minimálne 25%*“.⁴⁸ Podľa OECD sú tieto pôžičky a granty poskytované vládami alebo vládnymi inštitúciami a prijímané taktiež vládami. Hlavným cieľom ODA je tiež prezentácia ekonomického rozvoja a blahobytu. Avšak napriek určitým spojitostiam existuje mnoho odlišností a čínska zahraničná pomoc má širší a menej jednoznačný rozsah pôsobnosti. Ďalším finančným tokom poskytovaným rozvojovým krajinám sú ostatné finančné toky (OOF), ktoré sú OECD definované ako transakcie oficiálneho sektora, avšak nespĺňajú podmienky ODA. OOF podľa definície OECD zahŕňa: „*granty do rozvojových krajín určené predovšetkým na reprezentačné a komerčné účely, oficiálne bilaterálne toky s účelom prezentácie rozvoja s grantovým elementom menej ako 25 % a oficiálne bilaterálne roky nezávisle od grantového elementu určené primárne na podporu exportu*“.⁴⁹ Do tejto kategórie teda môžeme zaradiť exportné pôžičky poskytované oficiálnymi agentúrami a inštitúciami, vládne akvizície, cenné papier vydané medzinárodnými bankovými inštitúciami v trhových podmienkach alebo fondy na podporu súkromných investícií. Čína sa však nie je členom OECD a neriadi sa týmito podmienkami poskytovania rozvojovej spolupráce. V súčasnosti neexistuje žiadna oficiálna definícia pochádzajúca z čínskych vládnych kruhov, preto budeme v súvislosti s Čínou používať pojem zahraničná pomoc.

Je známe, že Čína využíva rozdielny prístup v otázkach zahraničnej pomoci a investícií oproti západnému svetu. Západ je známy zameraním na priamu finančnú podporu, podmienenú napríklad šírením demokracie a redukciou korupcie. Na druhej strane, Čína poskytuje africkým vládam veľké a lacné finančné balíky výmenou za prístup

⁴⁸ OECD. *Official development assistance – definition and coverage*. [online] 2018. [cit.2018-25-11] Dostupné na: <http://www.oecd.org/dac/stats/officialdevelopmentassistancedefinitionandcoverage.htm>

⁴⁹ OECD. *Other official flows*. [online] 2019. [cit.2019-03-31] Dostupné na: <https://data.oecd.org/drf/other-official-flows-oof.htm>

k nerastným surovinám so žiadnymi alebo zanedbateľnými podmienkami.⁵⁰ Čína avšak odmieta označenie „darcu“ v súvislosti poskytovania pomoci a označuje ju skôr za vzájomnú spoluprácu medzi krajinami Juhu. Sama sa prezentuje za najväčšiu rozvojovú krajinu, zatiaľ čo Afrika je kontinent s najväčším počtom rozvojových krajín. Solidarita s Afrikou je založená na spoločnom pociťovaní ponížovania zo strany západných mocností, ktoré si podrobili Čínu v 19. storočí. Čína na základe tejto zdieľanej skúsenosti tvrdí, že dokáže lepšie pochopiť ambície afrického kontinentu ako západné krajiny.⁵¹

Exaktný objem čínskej pomoci nie je známy, vzhľadom na to, že čínske ministerstvo obchodu (MOFCOM) nevedie žiadne konkrétne štatistiky. MOFCOM publikuje štatistiky s názvom „medzinárodná spolupráca“. Tieto štatistiky však nepodávajú žiaden konkrétny pohľad na objem alebo geografickú štruktúru rozvojovej pomoci. Jediným neurčitým zdrojom sú tlačové správy vydávané po ministerských návštevách a konferenciách. Podľa týchto správ sa však dá predpokladať, že Čína je významným poskytovateľom pomoci Afrike.⁵² Napríklad na poslednom stretnutí FOCAC prisľúbila Čína vyčlenenie 35 mld. USD na priamu pomoc a zvýhodnené úvery. Riadením a realizáciou ekonomických aktivít v Afrike poverila čínska vláda dve inštitúcie a to Čínsku exportno-importnú banku (EXIM banka) a Čínsku rozvojovú banku, druhú najväčšiu rozvojovú banku na svete. EXIM banka poskytuje obchodné úvery a pôžičky zamerané na rozvoj infraštruktúry a realizáciu energetických a ťažobných projektov v Afrike. Čínska rozvojová banka prostredníctvom Čínsko-afrického rozvojového fondu financuje priame zahraničné investície smerujúce z Číny.⁵³

Pomoc nie je zvyčajne doručená žiadnym finančným transferom do krajiny príjemcu. Africká vláda podá žiadosť v EXIM banke, prebehne posúdenie čínskym ministerstvom obchodu (MOFCOM) a následne podpíšu vlády rámcovú zmluvu. Po ukončení projektu uvedeného v zmluve, firmy podieľajúce sa na realizácii vystavia faktúry EXIM banke. Africké vlády vyplácajú úroky a istiny taktiež EXIM banke. Týmto spôsobom chce čínska vláda redukovať možnosť korupcie. Ďalšou ponukou EXIM banky je finančný balíček na

⁵⁰ JONKER, Kobus – ROBINSON, Bryan. *China's Impact on the African Renaissance*. Singapore: Springer Singapore. 2018. s. 13. ISBN 978-981-13-0179-7

⁵¹ MEN, Jing - BARTON, Benjamin. *China and the European Union in Africa: Partners or Competitors?* Farnham, England: Routledge. 2011. s.193. 978-1138271104

⁵² VAN DIJK, Meine P. *The New Presence of China in Africa*. Amsterdam: Amsterdam University Press. 2009. s. 50-60. e-ISBN 978 90 4851 064 1

⁵³ CHEUNG, Yin Wong et al. China's Outward Direct Investment in Africa. In: *Hong Kong Institute for Monetary Research. Working Paper No.13*. [online] 2011. [cit.2018-17-11] Dostupné na: http://www.hkimr.org/uploads/publication/66/ub_full_0_2_277_wp-no-13_2011-final-.pdf

financovanie infraštruktúry, nazývaný aj „*Angola Mode*“. V rámci tohto balíčka čínska vláda poverí čínsku stavebnú spoločnosť realizáciou projektu v oblasti infraštruktúry pomocou financovania EXIM banky. Zároveň vláda afrického štátu, v ktorom sa projekt realizuje, ponúkne čínskej ťažobnej alebo ropnej spoločnosti právo využívať nerastné suroviny. Najčastejšou formou je ponuka majetkového podielu v národnej spoločnosti alebo ťažobnej licencie. Príjmy z ťažby najskôr uhradia investíciu a neskôr pôžičku vzťahujúcu sa na infraštruktúru. Zavedením tejto schémy zaistuje EXIM banka štátne riziko.⁵⁴

Pre lepšie znázornenie rozdielnej stratégie poskytovania pomoci rozvojovým krajinám opisujeme čínsky koncept rozvojovej spolupráce a porovnávame ho s západným modelom. Tento čínsky koncept bol prvýkrát spomenutý počas stretnutia FOCAC v roku 2006. Rozvinuté krajiny, vrátane ich svetových inštitúcií ako sú Svetová banka a Medzinárodný menový fond, presadzujú model rozvoj známy aj ako „*Washingtonský konsenzus*“. Čína na druhej strane prezentuje stratégiu známu ako „*Pekinský konsenzus*“. Na rozdiel od Svetovej banky a od Medzinárodného menového fondu sa však nedá povedať, že by Čína vyvíjala úsilie šíriť tento konsenzus. Porovnanie oboch prístupov môžeme vidieť v tabuľke 4.

Tabuľka 4 Washingtonský verzus Pekinský konsenzus v rámci stratégie dosahovania ekonomického rozvoja

Washingtonský konsenzus	Pekinský konsenzus
<i>Z ekonomického pohľadu</i>	
• Slobodný trh a dôležitá úloha súkromného sektora	• Dôležitá úloha vlády v hospodárstve krajiny
• Poskytovanie pôžičiek, ale s prísnyimi podmienkami	• Žiadne podmienky pre poskytovanie zvýhodnených pôžičiek
• Podpora lokálnych firiem v rámci vytvárania zamestnanosti	• Využívanie čínskych firiem, zamestnanosti a technológií
• Transfer technológií, know-how a skúseností (budovanie kapacít)	• Žiaden transfer know-how a skúseností
<i>Z politického pohľadu</i>	
• Demokracia	• Neuznávanie Taiwanu
• Liberalizácia	• Politická podpora Číny na pôde OSN a iných fór
• Obmedzený čas politických funkcií (napríklad dvakrát 5 rokov)	• Stabilita ako dôležitý faktor

Prameň: VAN DIJK, Meine P. *The New Presence of China in Africa*. Amsterdam: Amsterdam University Press. 2009. s. 21 e-ISBN 978 90 4851 064 1

⁵⁴ VAN DIJK, Meine P. *The New Presence of China in Africa*. Amsterdam: Amsterdam University Press. 2009. s. 60-62. e-ISBN 978 90 4851 064 1

Ako môžeme vidieť v tabuľke, tieto dva prístupy sú veľmi rozdielne v súvislosti s úlohou vlády a pohľadom na politické záležitosti. Čína považuje stabilitu politického systému za dôležitejší faktor ako demokratickú vládu. Význam stability politického systému spočíva pre Čínu v zabezpečení dodávky nerastných surovín pre rastúci čínsky priemysel. Taktiež čínske spoločnosti angažujúce sa v Afrike nie sú veľmi sústredené na transfer vedomostí a technológií. Čínska vláda nekladie veľa podmienok na získanie zvýhodnených pôžičiek a podporuje silnejšiu pozíciu domácich vlád v ekonomike rovnako ako aj odporúča rozvoj slobodného trhu a podporu súkromných spoločností (najmä tých čínskych).⁵⁵ Čínski vládni predstavitelia otvorene dlhodobo používajú argument, že „Čína pomáha svetu predovšetkým tým, že pomáha sama sebe.“⁵⁶

1.3.3 Zapojenie Afriky do čínskej iniciatívy „Nová hodvábna cesta“

Čína začala s propagáciou Novej hodvábnej cesty⁵⁷ počas dvoch štátnych návštev prezidenta Xi Jinpinga v Kazachstane a Indonézii v roku 2013. Iniciatíva s názvom „One Belt One Road“ je súčasťou strategickej vízie a konceptu s názvom Čínsky sen. Cieľom tejto stratégie je premeniť Čínu do roku 2049⁵⁸ na globálnu geopolitickú mocnosť. Projekt sa sústreďuje najmä na strategické dopravné uzly, buduje kľúčovú infraštruktúru, ako železnice, prístavy a ropovody. Nová hodvábna cesta má kopírovať historickú trasu Hodvábnej cesty a zahŕňa dve trasy. Prvá trasa má vytvoriť spojenie medzi Európou s Áziou po pevnine, zatiaľ čo druhá trasa má spájať čínske prístavy s východným pobrežím Afriky a štátmi Stredozemného mora v Európe.⁵⁹

Doposiaľ bola úloha Afriky v tomto projekte marginálna. Oficiálna trasa Novej hodvábnej cesty zahŕňa v podstate iba východné pobrežie. V roku 2015 však podpísala Juhoafrická republika memorandum o pripojení sa k iniciatíve. Nasledoval Egypt v roku

⁵⁵ VAN DIJK, Meine P. *The New Presence of China in Africa*. Amsterdam: Amsterdam University Press. 2009. s. 21. e-ISBN 978 90 4851 064 1

⁵⁶ OBADI, Saleh Mothana a kol. *Vývoj a perspektívy svetovej ekonomiky*. Bratislava: Ekonomický ústav Slovenskej akadémie vied. 2011. s. 213 ISBN 978-80-7144-185-4

⁵⁷ Projekt „Nová hodvábna cesta“ je označovaný za najrozsiahlejšiu iniciatívu Číny v histórii. Trasa Novej hodvábnej cesty zahŕňa viac ako 60 rozvojových a rozvinutých krajín Ázie, Afriky, Blízkeho Východu a Európy s celkovou populáciou 4 miliardy ľudí.

⁵⁸ V roku 2049 bude Čína oslavovať 100. výročie Čínskej ľudovej republiky.

⁵⁹The Guardian. *What is China's Belt and Road Initiative?* [online] 2018. [cit.2018-30-11] Dostupné na: <https://www.theguardian.com/cities/ng-interactive/2018/jul/30/what-china-belt-road-initiative-silk-road-explainer>

2016, Keňa a Etiópia v roku 2017 počas fóra s názvom *Belt and Road*.⁶⁰ Téma *One belt one road* bola otvorená aj na stretnutí FOCAC čo naznačuje, že Čína chce rozšíriť propagáciu iniciatívy aj mimo oficiálnej trasy v rámci celej Afriky. Flexibilitu schémy naznačuje aj vyhlásenie, uvedené v Bielej knihe konferencie z roku 2015 „rozšírenie BRI nie je obmedzené, vítame aktívnych účastníkov zo všetkých krajín a medzinárodných a regionálnych organizácií v tejto iniciatíve.“ Viaceré africké štáty vyjadrili záujem zapojiť sa do projektu Novej hodvábnej cesty. Účasť Afriky v iniciatíve OBOR však vyvoláva aj vlnu kritiky, pretože to môže viesť k neudržateľnému zadlženiu zúčastnených štátov.⁶¹

Príkladom relatívnej flexibility BRI je Etiópia. V originálnej koncepcii sa vôbec nespomína. Ako vnútrozemská krajina do projektu Námornej hodvábnej cesty veľmi nezapadá. K zapojeniu Etiópie do BRI prispeli 2 udalosti, a to výstavba Čínou financovanej železnice, ktorá spája hlavné mesto Etiópie Addis Abeba s pobrežím Džibutska, a umiestnenie čínskej vojenskej základne v Džibutsku. Železnica spájajúca Addis Abeba s pobrežím prispieva k uľahčeniu dovozu a vývozu, vojenská základňa slúži na boj proti pirátstvu a zabezpečuje tak námornú dopravu. V Etiópii sa taktiež nachádza špeciálna ekonomická zóna, financovaná Čínou, ktorá produkuje lacné výrobky určené na export nielen na africký trh, ale najmä na európsky. V Etiópii sa nachádzajú už aj továrne západných značiek ako je H&M a Gap. Tým pádom sa Etiópia zapája do obchodovania v rámci trasy BRI.⁶²

⁶⁰ STADEN, Cobus. – ALDEN, Chris. – WU, Yu-Shan. *In the driver's seat? African Agency and Chinese Power at FOCAC, the AU and the BRI*. [online] 2018. [cit.2018-01-12] Dostupné na: https://saiia.org.za/wp-content/uploads/2018/09/saia_sop_286_Van-Staden-Alden-Wu_20180921.pdf

⁶¹ Welt. *Chinas großer Sprung nach Afrika*. [online] 2018. [cit.2018-01-12] Dostupné na: <https://www.welt.de/politik/ausland/article181408002/Neue-Seidenstrasse-Chinas-grosser-Sprung-nach-Afrika.html>

⁶² STADEN, Cobus. – ALDEN, Chris. – WU, Yu-Shan. *In the driver's seat? African Agency and Chinese Power at FOCAC, the AU and the BRI*. [online] 2018. [cit.2018-01-12] Dostupné na: https://saiia.org.za/wp-content/uploads/2018/09/saia_sop_286_Van-Staden-Alden-Wu_20180921.pdf

2 Cieľ práce, metodika práce a metódy skúmania

Hlavným cieľom práce je prostredníctvom vybraných vedeckých metód preskúmať mieru a formu čínskych hospodárskych a investičných aktivít v Afrike. K naplneniu cieľa sme si stanovili štyri parciálne ciele:

1. Na základe rešerše dostupných zdrojov ozrejmiť politické pozadie vzájomných hospodárskych vzťahov Číny a Afriky.
2. Pomocou vybraných vedeckých metód preskúmať vývoj obchodných vzťahov medzi Čínou a Afrikou a komoditné a teritoriálne zameranie obchodných vzťahov.
3. Preskúmanie vzájomných obchodných vzťahov na základe analýzy toku priamych zahraničných investícií a zahraničnej pomoci.
4. Syntézou posúdiť možné pozitívne a negatívne vplyvy čínskych aktivít na africkom kontinente.

V prvom kroku pred začatím vypracovania záverečnej práce sme zozbierali relevantné pramene a informácie. Zozbierané údaje sme preskúmali, aby sme sa bližšie oboznámili s problematikou. Na základe prieskumu literatúry a internetových zdrojov sme si určili osnovu práce. V prvej kapitole sme čerpali najmä z knižných a internetových zdrojov. Pri charakteristike ekonomík Číny a Afriky sme vychádzali z údajov Svetovej banky, Medzinárodného menového fondu a Konferencie OSN o obchode a rozvoji. Politické pozadie vzájomných vzťahov sme skúmali na základe analýzy bibliografických zdrojov, internetových článkov a oficiálnych správ Fóra pre čínsko-africkú spoluprácu. V tretej kapitole dominuje metóda analýzy a komparácie. Analýzu sme využili v prvých troch podkapitolách, pri skúmaní obchodných vzťahov, príleve čínskych zahraničných investícií a rozvojovej pomoci. Komparatívnu metódu sme aplikovali pri porovnávaní Číny s ostatnými obchodnými partnermi Afriky a naopak, pri komparácii Afriky s ostatnými partnermi Číny. V poslednej podkapitole sme využili metódu syntézy, a na základe rešerše a analýzy vyhodnotili možné dopady na čínskych hospodárskych pre africký kontinent.

Údaje pochádzajú najmä z odbornej literatúry v anglickom a slovenskom jazyku, z publikácií Svetového menového fondu a Organizácie spojených národov. Hlavnými zdrojmi použitými v analytickej časti sú štatistické databázy UNCTAD, údaje z čínskeho ministerstva obchodu a reporty OSN. Pri spracovaní podkapitoly o rozvojovej pomoci sme sa opierali o dáta z portálu Aiddata. Kvôli lepšej prehľadnosti sme zobrazili niektoré údaje

formou tabuliek a grafov. Pri analýze komoditnej štruktúry prílevu priamych zahraničných investícií sme sa s stretli s problémom nedostupnosti aktuálnych údajov. Posledné údaje pochádzajú z roku 2015.

3 Výsledky práce a diskusia

V tretej kapitole skúmame čínsku expanziu v Afrike v oblasti obchodu, investícií a zahraničnej pomoci. Analyzujeme sino-africké obchodné vzťahy a podiel Číny na celkovom africkom obchode. Venujeme sa teritoriálnej a komoditnej štruktúre obchodu. Údaje porovnávame s ostatnými ekonomickými partnermi Afriky. Pri analýze priamych zahraničných investícií skúmame celkový objem, ktorý dávame do kontextu celkových priamych zahraničných investícií Číny smerujúcich do zahraničia. Sústreďujeme sa na odvetvia, do ktorých priame zahraničné investície smerujú. V tretej časti kapitoly sa venujeme rozvojovej pomoci v čínskom ponímaní. Analyzujeme objem rozvojovej pomoci a teritoriálnu štruktúru.

3.1 Obchodné vzťahy

Od prelomu 21. storočia čínska prítomnosť na africkom kontinente rastie. Z relatívne malého investora sa Čína stala najväčším obchodným partnerom. Najbežnejším vysvetlením čínskej prítomnosti v Afrike je rastúca ekonomika Číny a s tým spojený dopyt po energiách a prírodných zdrojoch. Okrem ropy a plynu však Čína potrebuje zabezpečiť dopyt po ostatných prírodných zdrojoch, ako je drevo a suroviny ako kobalt, nikel, meď, bauxit a podobne. Navyše s nárastom populácie, a s tým spojenou zvýšenou spotrebou, a stratou poľnohospodárskej pôdy kvôli priemyslu vzniká potreba zabezpečenia taktiež potravinovej produkcie. Afrika je taktiež obrovským potenciálnym trhom pre čínske produkty.

3.1.1 Vývoj obchodných vzťahov

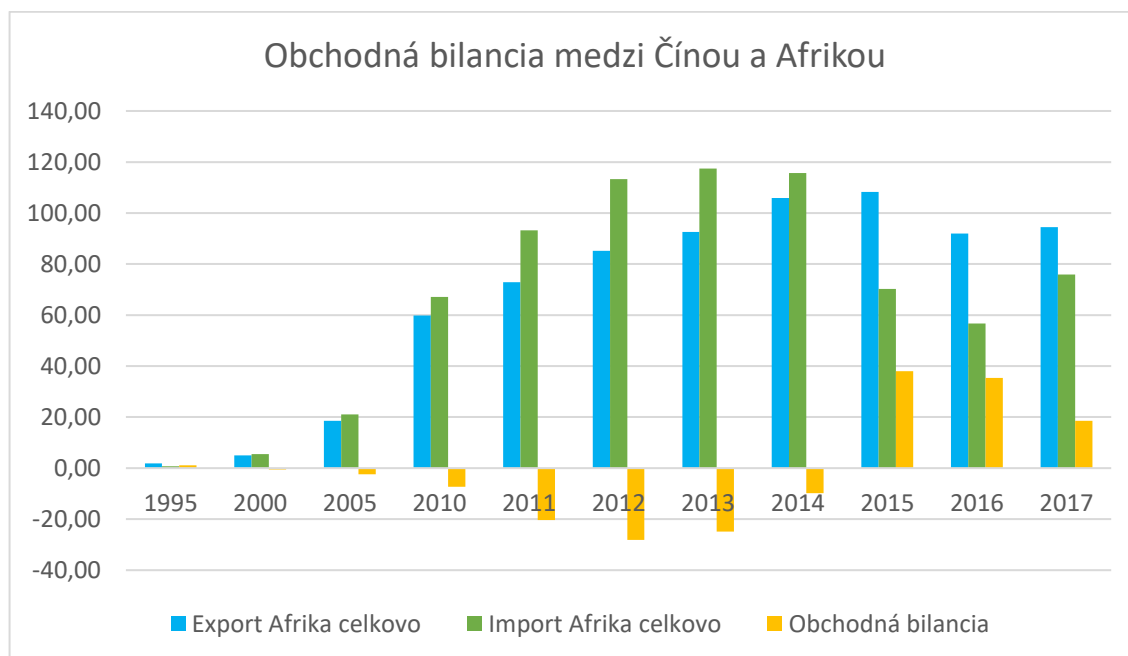
Čínsky medzinárodný obchod začal rásť od vstupu Číny do WTO v roku 2001. Podiel čínskych exportov vo svetovom meradle narástol z 4,6 % v roku 2001 až na 12,7 % v roku 2017. Rovnaký vzor nasledovali aj importy, ktorých podiel sa rapídne zvýšil z 3,9 % v roku 2001 na 10,2 v roku 2017.⁶³ Rovnako ako aj zo zvyškom sveta, rástol obchod Číny aj s Afrikou. Keď sa však pozrieme na celkový svetový objem obchodu Číny, Afrika tvorí z neho malé percento. Čínske dovozy z Afriky začali s podielom približne 1 % v roku 1995 a dosiahli vrchol v roku 2012 predstavujúc tak takmer 6 %. Ich podiel ďalej klesol iba na 3,5 % v roku 2015, pravdepodobne v dôsledku poklesu svetových cien komodít. Čínsky vývoz

⁶³ UNCTAD. *Merchandise: Total trade and share, annual*. 2017 [cit.2019-03-07] Dostupné na: <https://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx>

do Afriky pokračoval v raste až do roku 2015. V roku 2016 zaznamenal mierny pokles, avšak ďalším rokom objem exportu opäť rástol.

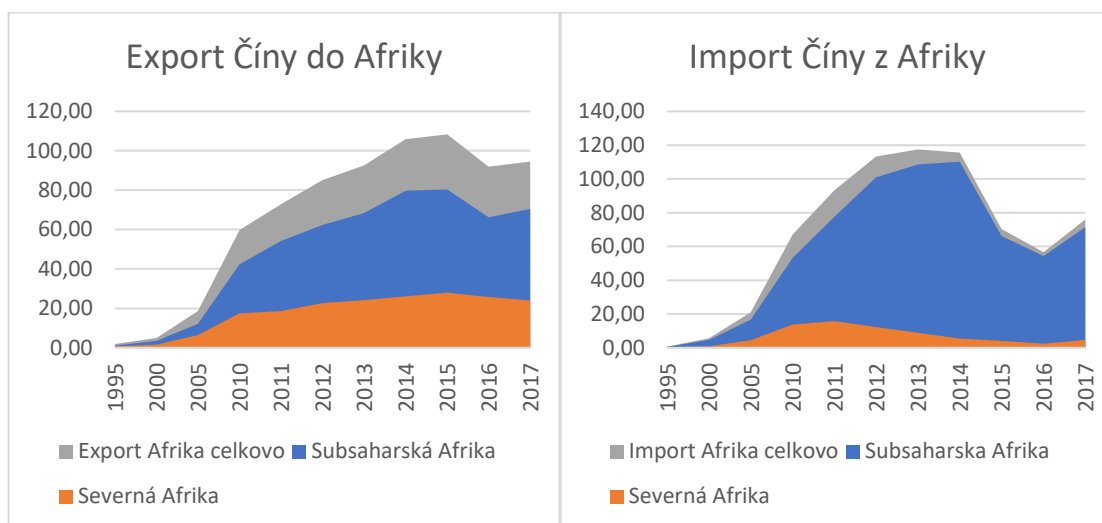
V roku 2017 celkový obrat obchodu medzi Čínou a Afrikou dosiahol 170 mld. USD, čím tvoril približne 16 % z celkového obchodu Afriky. Pre porovnanie uvádzame objem obchodu z roku 2000, kedy predstavoval iba 10,6 mld. USD. To znamená, že objem obchodu sa medzi rokmi 2000 – 2017 zvýšil až 17-násobne. V roku 2014 dosiahol obrat obchodu vrchol, a to až 221 mld. USD. V tomto roku tvoril vzájomný obchod Číny a Afriky 17 % z celkového podielu afrického obchodu. MOFCOM udáva najaktuálnejšie údaje z roku 2018, podľa ktorých objem obchodu medzi týmito regiónmi predstavuje hodnotu 204,19 mld. USD. Čína exportovala tovary do Afriky v hodnote 104,91 mld. USD a importovala 99,28 mld. USD, čo znamená obchodný prebytok pre Čínu vo výške 5,63 mld. USD. V roku 2018 bola miera rastu obchodu medzi Čínou a Afrikou najväčšia na svete. Vývoj objemu obchodu medzi Čínou a Afrikou môžeme vidieť v grafe 2. Môžeme si všimnúť, že do roku 2014 mala Čína pasívne saldo obchodnej bilancie s africkým kontinentom, čiže importovala z Afriky viac ako exportovala. Od roku 2015 sa situácia zmenila a v súčasnosti pre Afriku predstavujú obchodné vzťahy s Čínou jasný obchodný deficit.

Graf 2 Obchodná bilancia medzi Čínou a Afrikou vo vybraných rokoch v mld. USD

Prameň: Vlastné spracovanie podľa UNCTAD. *Merchandise trade matrix - product groups, imports in thousands of United States dollars, annual*. [cit. 2019-27-02] Dostupné na internete: <<https://unctadstat.unctad.org/wds/TableView/tableView.aspx>>

Graf 3 Vývoj objemu exportu a importu Číny vo vzťahu s Afrikou vo vybraných rokoch v mld. USD

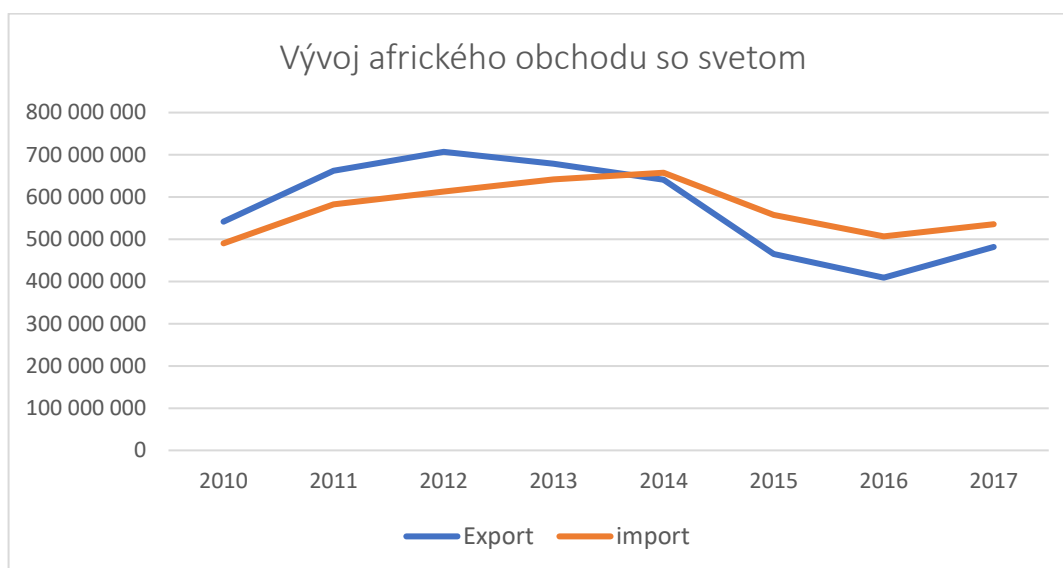
Prameň: Vlastné spracovanie podľa UNCTAD. *Merchandise trade matrix - product groups, imports in thousands of United States dollars, annual.* a *Merchandise trade matrix - product groups, exports in thousands of United States dollars, annual* [online] 2019. [cit. 2019-28-02] Dostupné na internete: <https://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx>

3.1.2 Porovnanie obchodnej pozície Číny v Afrike so svetom

Údaje ukazujú, že africký obchod so svetom kontinuálne expanduje od roku 2000. Tento obraz ostal rovnaký až do roku 2012, kedy africký obchod so svetom prestal rásť predošlým tempom. V roku 2015 môžeme pozorovať negatívny rast globálneho obchodu. Tento prepád súvisel s nízkymi cenami komodít, čo malo dopad najmä na ekonomiky so zameraním na export komodít. Ďalším faktorom, ktorý mal veľký vplyv v tomto roku na globálny obchod bolo zhodnotenie dolára, čiže to isté množstvo tovaru bolo možné kúpiť za menej peňazí. Tieto udalosti mali vplyv najmä na rozvojové krajiny. Výnosy z exportu sa v Subsaharskej Afrike prepádli priemerne až o 20 % (o 30 % v roku 2015 a o 10% v roku 2016). Severnú Afriku taktiež zasiahli nízke ceny ropy, čo spôsobilo nižší dopyt, skrátilo vládne rozpočty a malo negatívny vplyv na import vzhľadom na znehodnotenie meny.⁶⁴ Na grafe vývoja afrického obchodu so svetom si môžeme všimnúť, že africký vývoz zaznamenal väčší pokles ako dovoz do Afriky. To zodpovedá tomu, že africké ekonomiky sú zamerané najmä na export komodít.

⁶⁴ UNCTAD. *World investment report 2018*. Geneva: United Nations. 2018. s.78. ISBN 978-92-1-112926-7

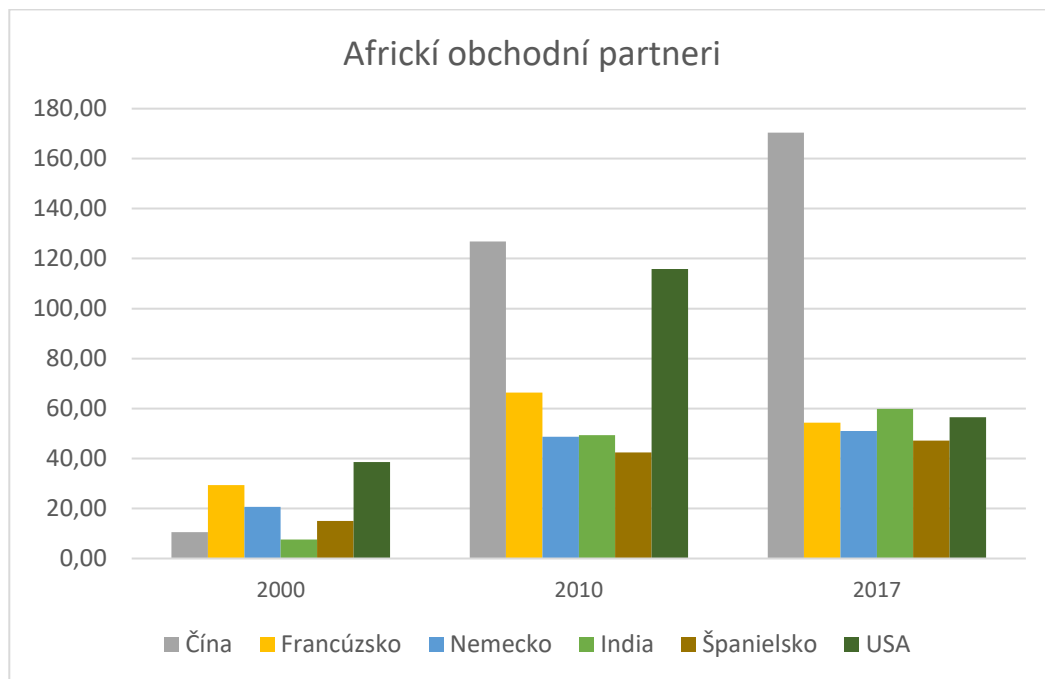
Graf 4 Vývoj objemu obchodu Afriky so svetom v tisícoch USD za roky 2010 - 2017

Prameň: Vlastné spracovanie podľa UNCTAD. *Merchandise trade matrix - product groups, imports in thousands of United States dollars, annual*. Dostupné na: <https://unctadstat.unctad.org/wds/TableView/tableView.aspx> a *Merchandise trade matrix - product groups, exports in thousands of United States dollars, annual*. [cit. 2019-04-03] Dostupné na: <https://unctadstat.unctad.org/wds/TableView/tableView.aspx>

Podobný vývoj zaznamenávame aj pri analýze vzájomného obchodu medzi Čínou a Afrikou. Môžeme pozorovať výraznejší prepád v súvislosti s čínskym dovozom z Afriky a menší pokles čínskeho dovozu. To spôsobilo, že od roku 2015 vykazuje Afrika s Čínou obchodný deficit. Expanzia sino-afrického obchodu taktiež naznačuje nahradenie tradičných obchodných partnerov z Európy, ktorými sú bývalé koloniálne veľmoci Francúzsko, Anglicko, Taliansko a Holandsko. Čína však nie je jediný nový veľký obchodný partner Afriky. Môžeme pozorovať narastajúci podiel aj iných rozvojových krajín, ako je napríklad India a Brazília. Tempo rastu ich obchodných vzťahov je v porovnaní s tradičnými obchodnými partnermi rýchlejšie. USA bolo dlhodobo najväčším obchodným partnerom Afriky v pohľade na celkový obrat obchodu. V roku 2009 však USA na prvom mieste nahradila Čína a toto miesto si drží do súčasnosti. Nasleduje India, USA, Francúzsko, Nemecko a Španielsko. Ak však berieme do úvahy EÚ ako celok, najväčším obchodným partnerom Číny by bola EÚ. Situáciu môžeme pozorovať na grafe 5.

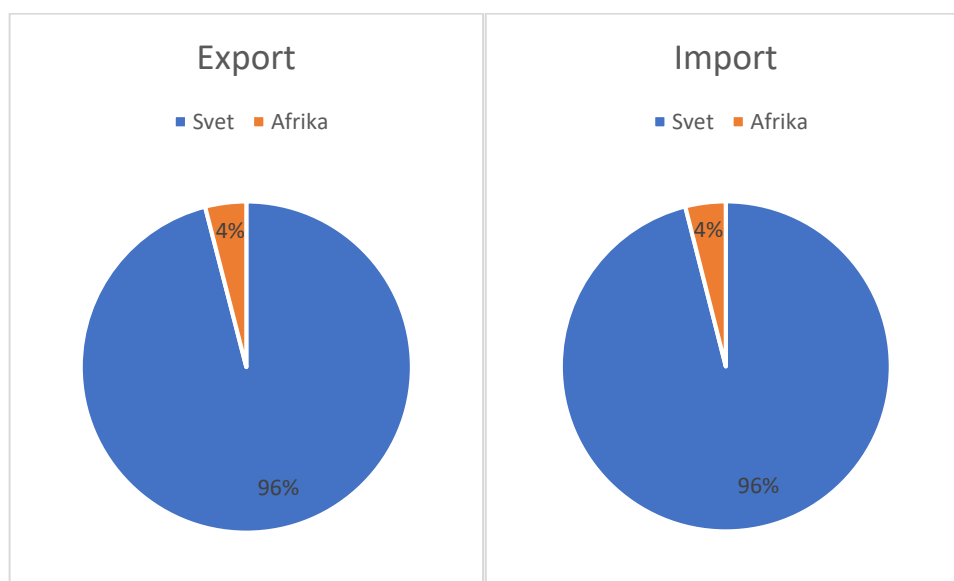
Graf 5 Africkí obchodní partneri a ich obchodný obrat v mld. USD v rokoch 2000, 2010 a 2017

Prameň: Vlastné spracovanie podľa UNCTAD. *Merchandise trade matrix - product groups, imports in thousands of United States dollars, annual.* . [cit. 2019-03-07] Dostupné na: <https://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx> a UNCTAD. *Merchandise trade matrix - product groups, exports in thousands of United States dollars, annual.* [cit. 2019-03-07] Dostupné na: <https://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx>

Tiež si môžeme všimnúť, že napriek tomu, že Čína je pre Afriku najdôležitejším obchodným partnerom, africký podiel na čínskom obchode nie je veľký. Afrika tvorí iba 4 % čínskeho vývozu a rovnako aj dovozu. Situáciu môžeme vidieť na grafe 6.

Graf 6 Podiel Afriky na celkovom čínskom exporte a importe v roku 2017

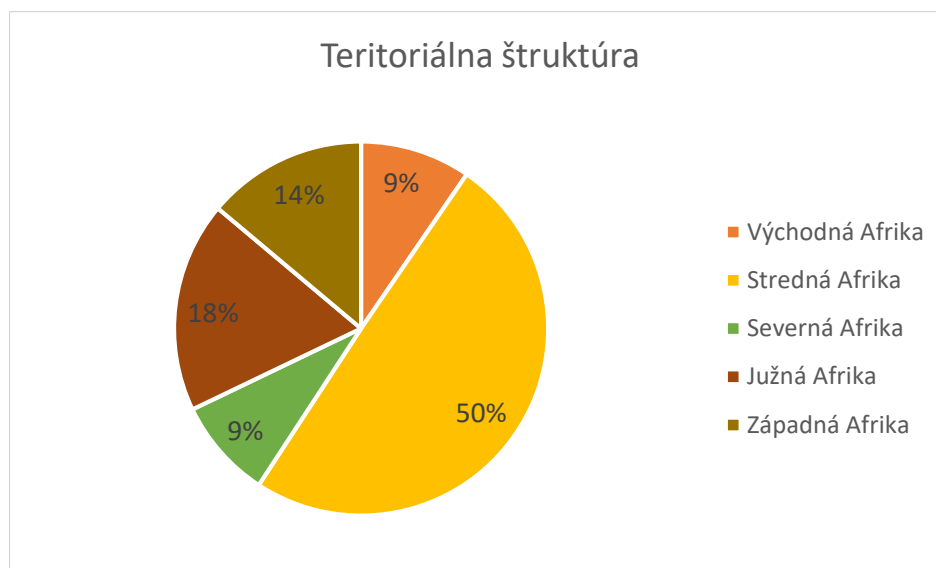
Prameň: Vlastné spracovanie podľa UNCTAD. *Merchandise trade matrix - product groups, imports in thousands of United States dollars, annual*. [cit. 2019-03-07] Dostupné na: <https://unctadstat.unctad.org/wds/TableView/tableView.aspx> a UNCTAD. a *Merchandise trade matrix - product groups, exports in thousands of United States dollars, annual*. [cit. 2019-01-03] Dostupné na: <https://unctadstat.unctad.org/wds/TableView/tableView.aspx>

3.1.3 Teritoriálna a komoditná štruktúra

Čína sa v obchodných vzťahoch s Afrikou zameriava na niekoľko krajín, predovšetkým v importoch z Afriky. Najväčší importní partneri Číny v Afrike sú Angola, Juhoafrická republika, Kongo, Demokratická republika Kongo, Zambia a Južný Sudán. Obchod s vymenovanými obchodnými partnermi predstavuje 80% celkových importov z Afriky. Koncentrácia na tieto krajiny je spojená s typom importovaných produktov, ktorými sú najmä primárne suroviny, energetické a prírodné zdroje.⁶⁵

⁶⁵ UN COMTRADE. *International trade in goods and services*. [online] 2017. [cit.2019-03-05] Dostupné na: <https://comtrade.un.org/labs/dit-trade-vis/?reporter=156&partner=24&type=C&year=2017&flow=2>

Graf 7 Rozloženie afrického vývozu do Číny podľa oblastí za rok 2017

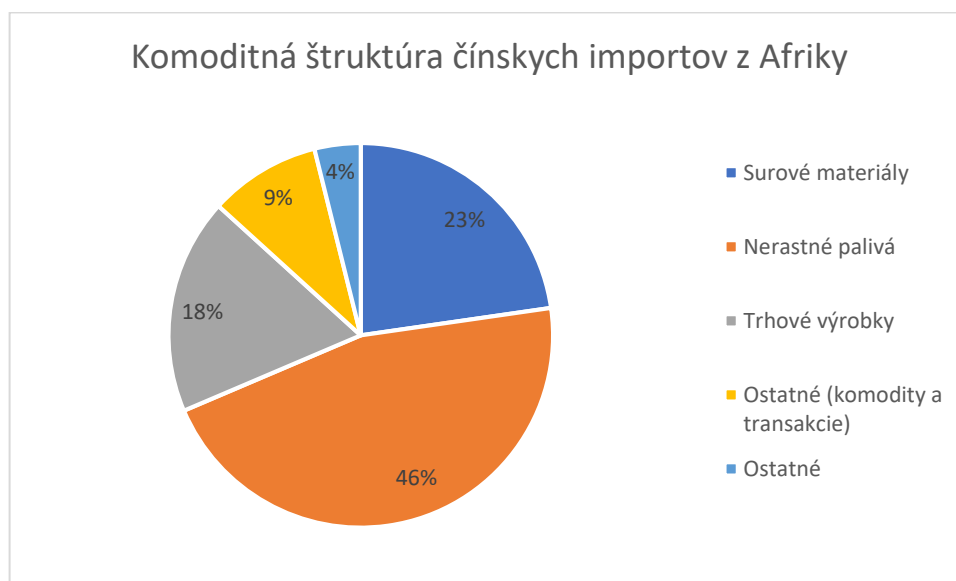

Prameň: Vlastné spracovanie podľa UNCTAD. *Merchandise trade matrix - product groups, imports in thousands of United States dollars, annual*. [cit. 2019-04-03] Dostupné na internete: <https://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx>

Na grafe 8 môžeme vidieť, že komoditnej štruktúre dominujú nerastné palivá a surové materiály. Súvisí to s potrebou Číny zabezpečiť energetickú bezpečnosť, ktorá sa v roku 2018 stala najväčším dovozcom ropy na svete. Komoditná štruktúra má samozrejme vplyv aj na teritoriálne rozloženie čínskeho vývozu. Z regiónu strednej Afriky pochádza až 50 % všetkých čínskych importov. Medzi krajiny strednej Afriky patria štáty ako napríklad Angola, Kongo a Konžská demokratická republika, ktoré sú jednými z najväčších importných partnerov Číny v Afrike. Viac ako 90 % čínskeho vývozu z Angoly, tvoria nerastné palivá, minerálne oleje a produkty ich destilácie.⁶⁶

⁶⁶ UN COMTRADE. *International trade in goods and services*. [online] 2017. [cit.2019-03-05] Dostupné na: <https://comtrade.un.org/labs/dit-trade-vis/?reporter=156&partner=24&type=C&year=2017&flow=2>

Graf 8 Komoditná štruktúra čínskeho dovozu z Afriky podľa klasifikácie SITC v roku 2017

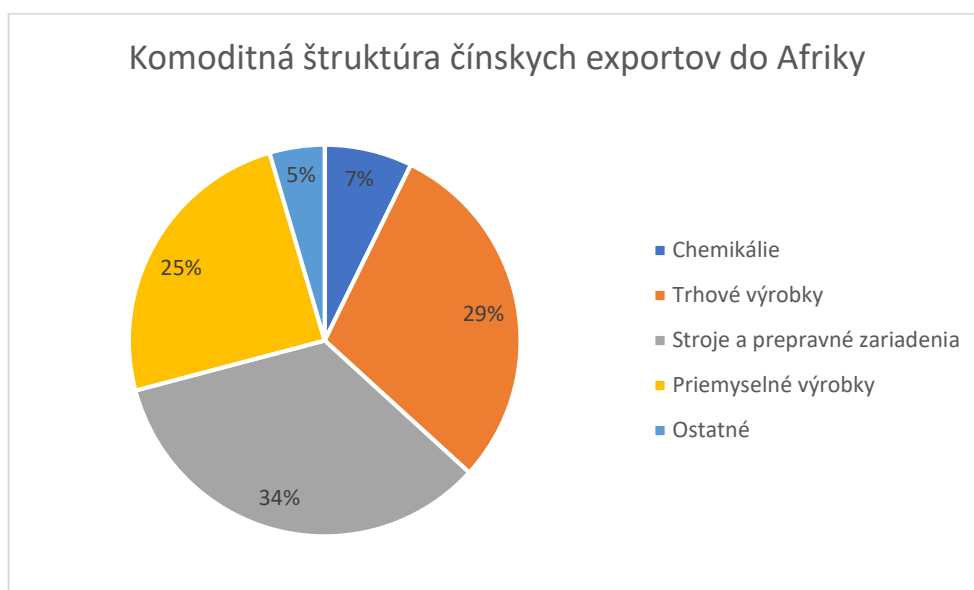

Prameň: Vlastné spracovanie podľa UNCTAD. *Merchandise trade matrix - product groups, imports in thousands of United States dollars, annual*. [cit. 2019-03-03] Dostupné na internete: <<https://unctadstat.unctad.org/wds/TableView/tableView.aspx>>

V oblasti exportov do Afriky zaznamenávame väčšiu diverzitu, najmä čo sa týka počtu zapojených krajín. Čína sa postupne stala veľkým dodávateľom výrobkov do Afriky, čím nahradila tradičné mocnosti. V roku 2017 dominovali čínskym exportom do Afriky predovšetkým stroje a prepravené zariadenia s podielom 34 %, trhové výrobky predstavovali 29 %, priemyselné výrobky 25 % a 7 % tvorili chemikálie. Z trhových výrobkov tvoria najväčšiu časť textilné vlákna a výrobky. V kategórii priemyselné výrobky najväčší podiel exportovaných tovarov predstavujú odevy a obuv. Čína využíva produktovú diferenciáciu na propagáciu svojich exportov na africkom kontinente. Čínske vývozy sú zamerané predovšetkým na spotrebiteľov s nízkymi príjmami. Nielen cena ale aj kvalita je prispôbená trhu – čínske produkty možno kúpiť v Afrike lacnejšie, ale aj kvalita je nižšia.⁶⁷

⁶⁷ VAN DIJK, Meine P. *The New Presence of China in Africa*. Amsterdam: Amsterdam University Press. 2009. s 13. e-ISBN 978 90 4851 064 1

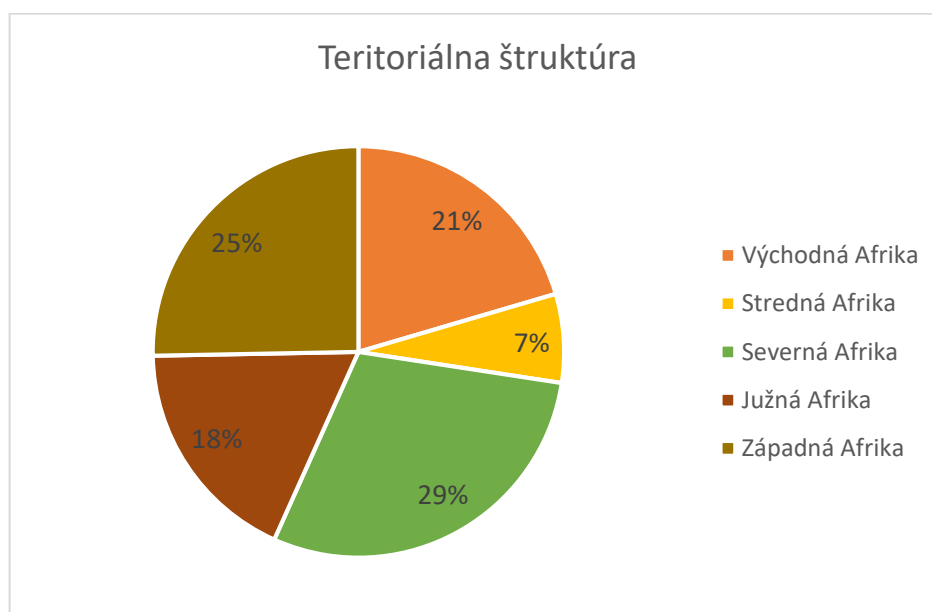
Graf 9 Komoditná štruktúra čínskych exportov podľa klasifikácie SITC v roku 2017

Prameň: Vlastné spracovanie podľa UNCTAD.org. *Merchandise trade matrix - product groups, exports in thousands of United States dollars, annual* [cit. 2019-03-03] Dostupné na internete: <https://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx>

Podľa teritoriálnej štruktúry Čína najviac vyváža do krajín Severnej Afriky s podielom 29 %. V teritoriálnej štruktúre si môžeme všimnúť, že všetky oblasti Afriky majú relatívne vyrovnaný podiel, až na Strednú Afriku, do ktorej prúdi iba 7 % z celkových čínskych exportov do Afriky.

Graf 10 Rozloženie afrického dovozu z Číny podľa oblastí za rok 2017

Prameň: Vlastné spracovanie podľa UNCTAD. *Merchandise trade matrix - product groups, exports in thousands of United States dollars, annual* [cit. 2019-03-08] Dostupné na internete: <https://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx>

V tabuľke 5 vidíme prehľad najväčších obchodných partnerov Číny v Afrike v roku 2017. Najväčší importní partneri sú krajiny s bohatými zásobami nerastných surovín. Čína exportuje najmä do krajín s veľkým trhom.

Tabuľka 5 Najväčší obchodní partneri Číny v Afrike

Import	Mld. USD	Export	Mld. USD
Juhoafrická republika	24,4	Juhoafrická republika	14,8
Angola	20,7	Nigéria	12,2
Kongo	4	Egypt	9,48
Demokratická republika Kongo	3,3	Alžírsko	6,78
Zambia	3,1	Keňa	5,03
Lýbia	1,4	Ghana	4,8

Prameň: UN COMTRADE. *International trade in goods and services*. 2017. [cit.2019-03-05] Dostupné na: <https://comtrade.un.org/labs/dit-trade-vis/?reporter=156&partner=24&type=C&year=2017&flow=2>

3.2 Priame zahraničné investície

Úroveň PZI v krajine je determinovaná priaznivým inštitucionálnym prostredím, ktoré je charakteristické efektívnymi inštitúciami čo zahŕňa pravidlo práva, stupeň demokracie, otvorenosť ekonomiky, vlastnícke práva, daňový systém, byrokráciu a ekonomickú slobodu v mobilizovaní domáceho a zahraničného kapitálu.⁶⁸ V mnohých afrických krajinách sú tieto inštitúcie absentujúce alebo neefektívne, čo spôsobuje, že zahraniční investori sa týmto oblastiam vyhýbajú. Afrika je považovaná za rizikový kontinent, čo sa týka podnikania. Zahraniční investori kategorizujú Afriku ako kontinent s veľkou mierou chudoby, etnického násillia a kmeňových konfliktov, politickej neistoty a bezprávia. Priemerným umiestnením krajín Subsaharskej Afriky v rebríčku *Doing Business* pre rok 2019 je 141. priečka.⁶⁹ Výsledkom týchto predpokladov je, že Afrika dostáva najmenší podiel svetových PZI. Avšak tieto indikácie sa môžu zlepšiť z viacerých dôvodov. Jedným z nich je zvýšený dopyt po nerastných surovinách zo strany rozvojových krajín, najmä Číny, a taktiež zlepšenie v politickom a ekonomickom vedení krajín (napríklad Botswana) alebo dlhodobá politická stabilita (napríklad Rwanda). Maurícius sa v podľa

⁶⁸ BALÁŽ, Peter a kol. *Medzinárodné podnikanie*. Piata edícia. Bratislava: Sprint dva, 2010. s. 162. ISBN 978-80-89393-18-3

⁶⁹ WORLD BANK GROUP. *Doing Business: Regional Profile Sub-Saharan Africa*. [online] 2019 [cit.2019-02-23] Dostupné na: <http://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/media/Profiles/Regional/DB2019/SSA.pdf>

najnovšej analýzy *Doing Business* umiestnil v rebríčku medzi krajinami TOP 20 a stal sa tým najlepšie ohodnotenou krajinou v Subsaharskej Afrike.⁷⁰

V roku 2017 predstavoval celkový príliv priamych zahraničných investícií do Afriky hodnotu 42 mld. USD, čo znamená pokles o 21 % oproti roku 2016. Tento pokles je spôsobený nízkymi cenami ropy a škodlivými efektami cenových fluktuácií komodít. To sa negatívne odrazilo najmä na krajinách exportujúcich komodity. Prílev PZI do krajín s viac diverzifikovanou štruktúrou ekonomiky, ako je napríklad Etiópia a Maroko, ostal viacmenej stabilný. Najväčším recipientom PZI v Afrike je Egypt.⁷¹ Do budúcnosti sa predpokladá, že zotavenie cien komodít a podpísanie Africkej kontinentálnej dohody o voľnom obchode, podporí príliv PZI do Afriky.

3.2.1 Vývoj prílevu čínskych priamych zahraničných investícií do Afriky

Na začiatku 21. storočia začala Čína presadzovať politiku s názvom „Go Global“, ktorá bola súčasťou 5-ročného plánu z roku 2001 – 2005. Hlavným dôvodom pre podporu zahraničných investícií je veľké množstvo naakumulovaných zahraničných rezerv, čínsky dopyt po prírodných zdrojoch a túžba konkurencieschopnosti voči medzinárodným firmám zo západu.⁷² Čínska vláda prisľúbila spoločnostiam priaznivé podmienky pre zahraničné operácie. Následne na to začali veľké spoločnosti expandovať. Medzi prvými spoločnosťami, ktoré dostali povolenie investovať v zahraničí bol čínsky národný konglomerát SINOCHEM (*China National Chemical Export and Export*). Nasledovali nielen obchodné, ale aj výrobné spoločnosti ako *Capital Steel* a *Iron Corporation*.⁷³ Výsledkom je nárast celkových priamych zahraničných investícií Číny smerujúcich do zahraničia z hodnoty 2,29 mld. USD v roku 2003 až na sumu 158 mld. USD v roku 2017.

Analýza vývoja čínskych PZI identifikuje stratégiu, prostredníctvom ktorej udala čínska politika smer pre vývoj sino-afrických vzťahov a spojila 3 prvky: vládu, finančné inštitúcie (najmä EXIM banka) a čínske spoločnosti (spočiatku najmä vlastnené štátom).

⁷⁰ WORLD BANK GROUP. *Doing Business: Regional Profile Sub-Saharan Africa*. [online] 2019. [cit.2019-02-23] Dostupné na: <http://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/media/Profiles/Regional/DB2019/SSA.pdf>

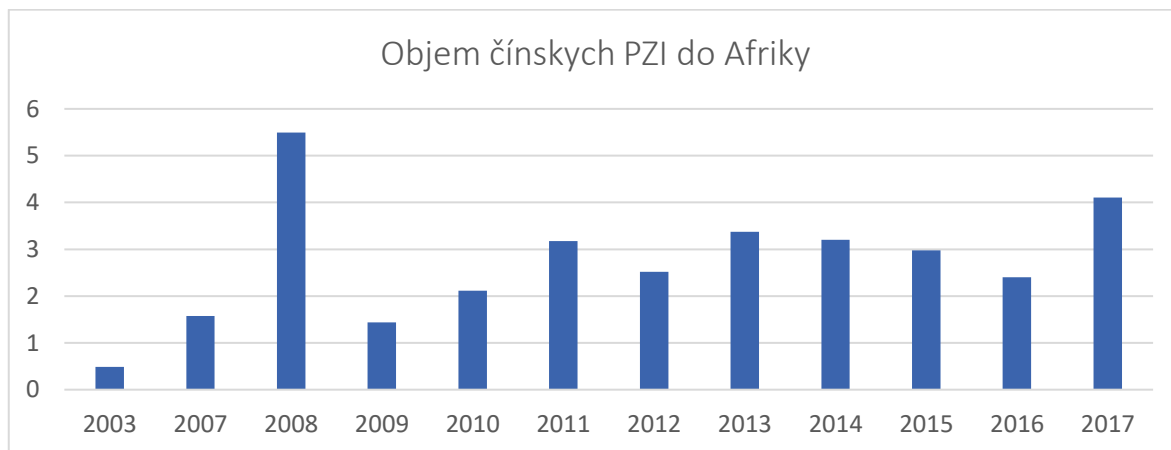
⁷¹ UNCTAD. *World investment report 2018*. Geneva: United Nations. 2018. s.38. ISBN 978-92-1-112926-7

⁷² BRÄUTIGAM, Deborah et al. Chinese investment in Africa: How much do we know? [online] In: PEDL Synthesis Series, No. 2. 2018. [cit.2019-03-04] Dostupné na: https://pedl.cepr.org/sites/default/files/PEDL_Synthesis_Papers_Piece_No._2.pdf

⁷³ RIBEIRO, V.L. Chinese Expansion in Africa in the Twenty-First Century: Characteristics and Impacts. [online] In: Moyo S., Jha P., Yeros P. (eds) *Reclaiming Africa. Advances in African Economic, Social and Political Development*. 2019. [cit.2019-24-03] https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-981-10-5840-0_2#Sec3

Táto politika sa riadi určitou logikou – vláda podporovaná obrovskými finančnými rezervami pristupuje k africkým krajinám a ponúka im obrovské množstvo zdrojov prostredníctvom úverov a pôžičiek. Finančné inštitúcie, predovšetkým spomínaná EXIM banka, zohrávajú konečnú úlohu pri schvaľovaní objemných úverov s nízkymi úrokovými sadzbami a dlhšími splatnosťami, ktoré sú často bez explicitných podmienok. Po finančnom zabezpečení investície, čínske spoločnosti vstupujú na trh a investujú do rôznych sektorov ekonomiky, najmä však do primárneho sektora, stavebníctva a do oblasti telekomunikácií a výroby a budujú dcérske spoločnosti.⁷⁴ Vo vzťahu k Afrike je Čína v porovnaní s ostatnými krajinami relatívne nový investor. Na grafe 11 môžeme pozorovať vývoj prílevu čínsky PZI do Afriky. Najstaršie údaje sú dostupné z roku 2003 kedy hodnota čínskych PZI dosahovala nízku hodnotu, iba 491 mil. USD. V roku 2008 môžeme zaznamenať výrazný rast prílevu PZI, v tomto roku PZI dosiahli najvyššiu hodnotu 5,4 mld. USD. Tento značný nárast možno pripísať akvizícií uskutočnenej Čínskou industriálnou a komerčnou bankou, ktorá kúpila 20% podiel v Standard Bank sídliacej v Juhoafrickej republike.⁷⁵ V roku 2009 následne hodnota čínskych PZI klesla na 1,44 mld. USD. Dôvodom tohto poklesu bol vplyv svetovej finančnej krízy. Podľa najnovších údajov, dosiahla v roku 2017 suma čínskych PZI hodnotu 4,1 mld. USD, čo predstavuje druhú najvyššiu hodnotu po roku 2008.

Graf 11 Vývoj objemu čínskych PZI do Afriky v rokoch 2007 až 2017 v mld. USD

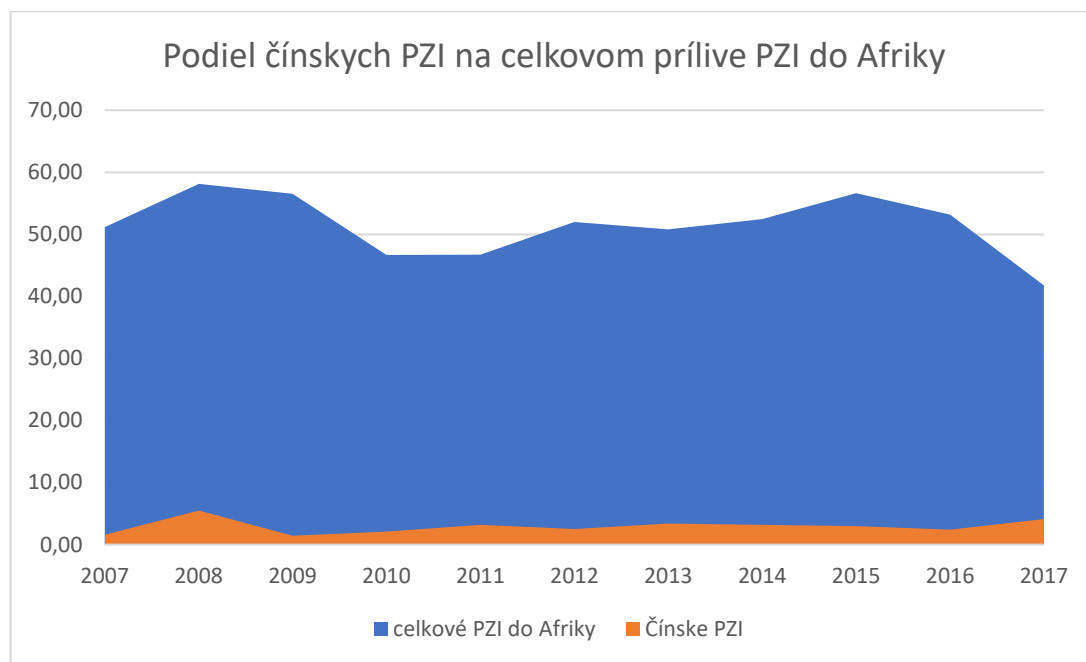
Prameň: Vlastné spracovanie podľa CHINA STATISTICAL YEARBOOK 2003 – 2017. *Overseas Direct Investment by Country and Region*. [cit. 2019-02-28] dostupné na: <http://www.stats.gov.cn/tjsj/ndsj/>

⁷⁴ RIBEIRO, Valeria Lopes. Chinese Expansion in Africa in the Twenty-First Century: Characteristics and Impacts. In: *Reclaiming Africa. Advances in African Economic, Social and Political Development*. [online] 2018 [cit.2019-03-23] Dostupné na: https://doi.org/10.1007/978-981-10-5840-0_2

⁷⁵ BRÄUTIGAM, Deborah et al. Chinese investment in Africa: How much do we know? [online] In: *PEDL Synthesis Series*, No. 2. 2018. [cit.2019-03-04] Dostupné na: https://pedl.cepr.org/sites/default/files/PEDL_Synthesis_Papers_Piece_No._2.pdf

Aj napriek relatívne stabilnému rastu prílevu čínskych PZI do Afriky, ich podiel v porovnaní s ostatnými investujúcimi krajinami ostáva malý. Medzi rokmi 2003 – 2016 sa podiel čínskych PZI v Afrike pohyboval medzi 4 – 6 %, hoci v roku 2008 tento podiel dramaticky vzrástol a Čína predbehla USA, dôvodom bola spomínaná akvizícia. Podiel čínskych PZI z celkových zahraničných investícií môžeme vidieť na grafe 12. V roku 2017 vzrástol podiel čínskych investícií na takmer 10%.

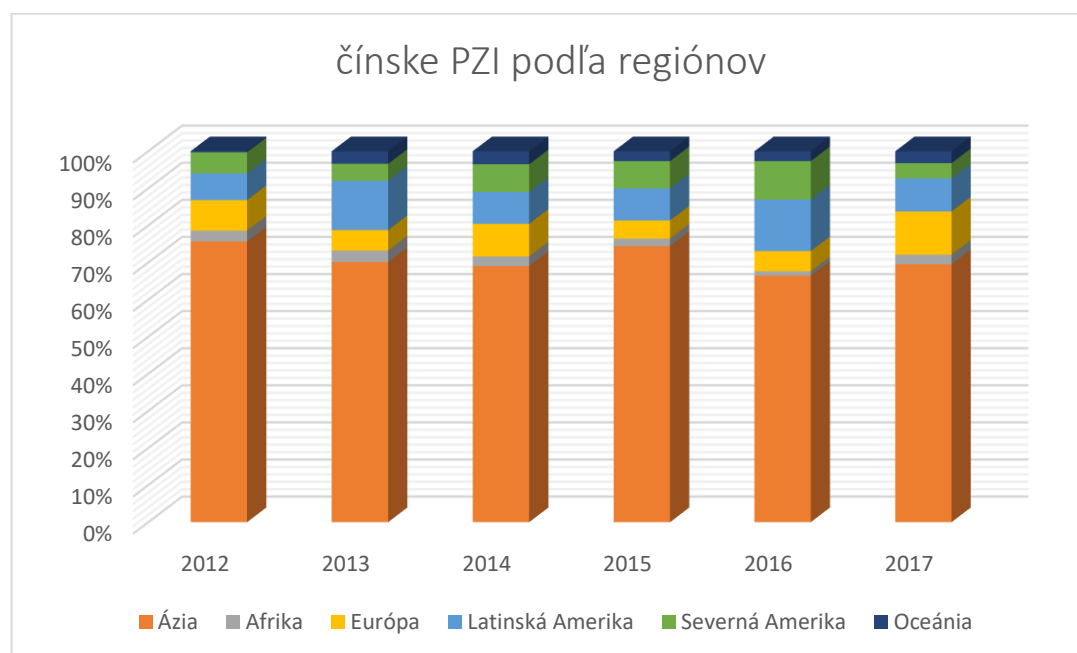
Graf 12 Podiel čínskych PZI na celkovom prílive PZI do Afriky v mld. USD

Prameň: Vlastné spracovanie podľa CHINA STATISTICAL YEARBOOK 2003 – 2017. *Overseas Direct Investment by Country and Region*. [cit. 2019-28-02] dostupné na internete: <http://www.stats.gov.cn/tjsj/ndsj/>, UNCTAD. *Foreign direct investment: Inward and outward flows and stock, annual*. [cit. 2019-28-02] dostupné na internete: <https://unctadstat.unctad.org/wds/TableView/tableView.aspx?ReportId=96740>

V pohľade na celkové množstvo čínskych PZI je množstvo, ktoré prúdi do Afriky malé. V roku 2017 predstavoval celkový objem PZI 158,29 mld. USD, z toho do Afriky odišlo iba 4,11 mld. USD. Z pohľadu celkových čínskych PZI predstavuje táto suma iba 2,6%. Počas rokov 2007 sa tento podiel nemenil a pohybuje sa medzi 1,5 až 3,0%. Avšak hoci podiel čínskych PZI nie je vysoký, tempo rastu je vysoké. Ako si môžeme všimnúť na grafe 13, väčšina čínskych PZI prúdi do Ázie a Európy.

Graf 13 Štruktúra toku čínskych PZI podľa regiónov v rokoch 2012 - 2017

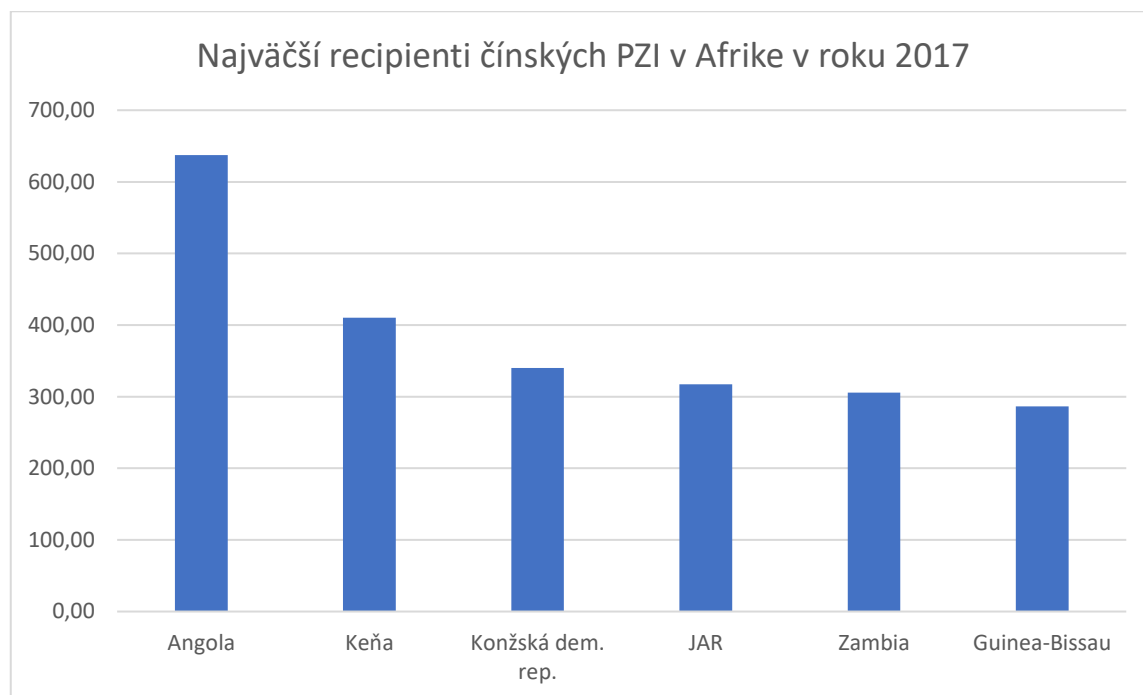
Prameň: Vlastné spracovanie podľa CHINA STATISTICAL YEARBOOK 2012 – 2017. *Overseas Direct Investment by Country and Region*. [cit. 2019-28-02] dostupné na: <http://www.stats.gov.cn/tjsj/nds/>

3.2.2 Teritoriálna štruktúra

V roku 2017 sa čínsky kapitál sa objavuje v 46 afrických krajinách. Podľa údajov z roku 2017 sú najväčšími príjemcami čínskych PZI Angola, Keňa, Konžská demokratická republika, Juhoafrická republika, Zambia a Guinea-Bissau. Objem prijatých investícií vidíme v grafe č. 14. Každým rokom sa poradie a krajiny najväčších príjemcov PZI mení, avšak môžeme pozorovať že JAR, Angola, Konžská demokratická republika a Zambia patria v jednotlivých rokoch vždy medzi najväčších príjemcov. Tradične sú to ekonomiky bohaté na prírodné zdroje. Na základe analýzy teritoriálnej štruktúry čínskych PZI konštatujeme, že šiesti najväčší recipienti čínskych PZI priťahujú taktiež najväčší podiel z celkových čínskych PZI a ich podiel sa nelíši od podielu všetkých ostatných krajín. V roku 2004 reprezentoval podiel PZI mimo najväčších recipientov iba 20%, šesť najväčších príjemcov PZI absorbovalo až 80 % všetkých čínskych investícií. Od roku 2010 si však môžeme všimnúť nárast v podiele PZI, ktoré prúdia do iných častí Afriky. V tomto roku predstavoval podiel ostatných krajín 37 %. V roku 2017 zaznamenávame mierny nárast – podiel šiestich

najväčších recipientov bol 56 % a do ostatných krajín išlo 44 % z celkových čínskych PZI.⁷⁶ Na základe týchto údajov sa dá povedať, že Čína sa začala odkláňať od tradičných recipientov, bohatých na nerastné suroviny, a sústreďuje PZI aj do iných oblastí v Afrike. Medzi tieto krajiny môžeme zaradiť napríklad Etiópiu a Maroko.⁷⁷ Etiópia prijala v roku 2017 investície v hodnote 181 mil. USD, v roku 2016 bola Etiópia tretím najväčším príjemcom.

Graf 14 Najväčší recipienti čínskych PZI v roku 2017 v mil. USD

Prameň: JOHNS HOPKINS UNIVERSITY SAIS CHINA-AFRICA RESEARCH INITIATIVE. *Chinese FDI Flow to African Countries*. [online] 2019. [cit.2019-03-04] Dostupné na: <http://www.sais-cari.org/chinese-investment-in-africa>

3.2.3 Sektorová analýza

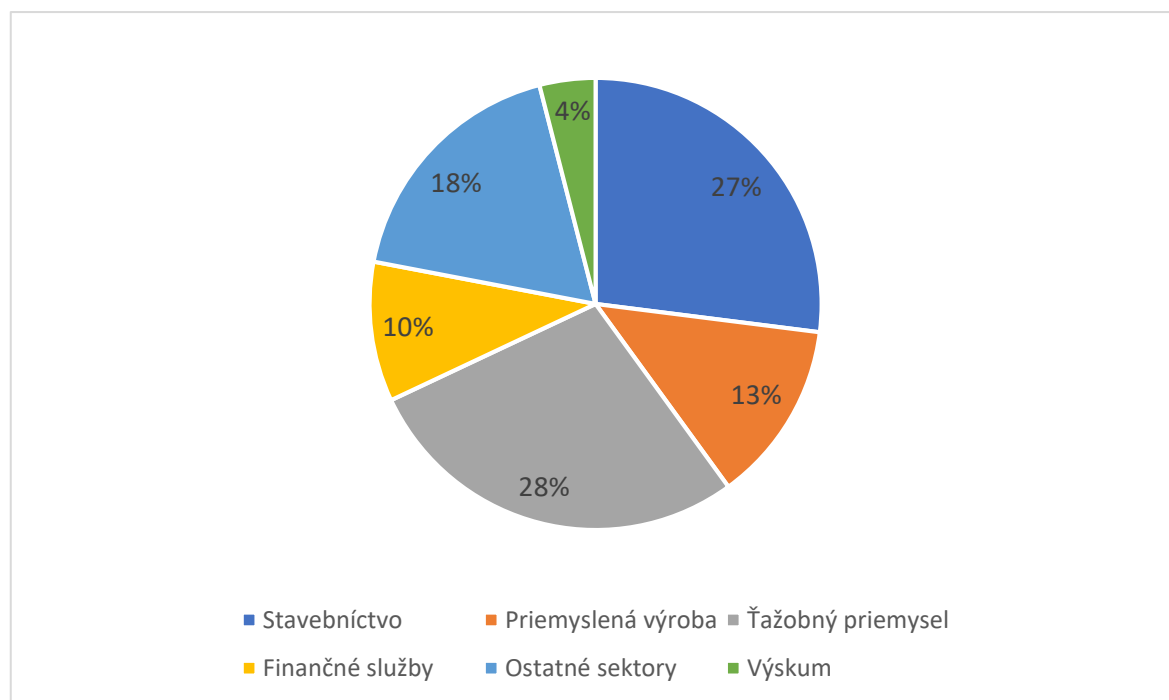
Posledné údaje získané údaje pochádzajú z roku 2015. Podľa týchto údajov, ťažobný priemysel, stavebníctvo a priemysel predstavujú tri najväčšie sektory čínskych PZI. Najväčší podiel má ťažobný priemysel, ktorý tvorí podiel 28 %. Nasleduje stavebníctvo s podielom 27 % a priemysel 13 %. V porovnaní s USA, ťažobný priemysel tvorí až 66 % celkového

⁷⁶ JOHNS HOPKINS UNIVERSITY SAIS CHINA-AFRICA RESEARCH INITIATIVE. *Chinese FDI Flow to African Countries*. [online] 2019. [cit.2019-03-04] Dostupné na: <http://www.sais-cari.org/chinese-investment-in-africa>

⁷⁷ BRÄUTIGAM, Deborah et al. Chinese investment in Africa: How much do we know? [online] In: *PEDL Synthesis Series*, No. 2. 2018. [cit.2019-03-04] Dostupné na: https://pedl.cepr.org/sites/default/files/PEDL_Synthesis_Papers_Piece_No._2.pdf

prílevu amerických PZI do Afriky. Priemysel získava čoraz väčší podiel v čínskych PZI. Dôvodom sú rastúce mzdy v Číne, a tak čínske firmy presúvajú výrobné operácie do Afriky. Report OSN o stave afrických miest dokonca uvádza, že odvetvie priemyselnej výroby získalo v štruktúre PZI dominanciu. Podľa týchto údajov by až 45 % čínskych PZI malo smerovať do priemyselnej výroby.⁷⁸

Graf 15 Odvetvová štruktúra prílevu čínskych PZI v Afrike v percentách

Prameň: SAIS-CARI. *The United States and China in Africa: What does the data say?* [online] 2017. [cit.2019-16-03] Dostupné na: http://ayyaantuu.org/wp-content/uploads/2018/07/PB18_USChinaAfrica.pdf

3.2.4 Špeciálne ekonomické zóny

V súvislosti s rastúcim podielom čínskych investícií do priemyselnej výroby predstavuje založenie špeciálnych ekonomických zón (ŠEZ) jednu zo stratégií Číny ako sa presadiť v tomto sektore. Vytvorenie špeciálnych ekonomických zón bolo hlavným komponentom čínskeho domáceho rastu. ŠEZ sú zóny, kde platia špeciálne hospodárske regulácie a daňové stimuly pre zahraničných investorov. To malo vplyv aj na formuláciu čínskej zahraničnej ekonomickej stratégie. Program zahraničných ekonomických zón je jeden z nástrojov politiky „vzájomných benefítov“. Podstatou tohto nástroja je podpora ostatných krajín vo vytváraní hodnotových reťazcov a výrobných procesov. Podľa výskumu

⁷⁸ UNITED NATIONS. World Investment Report 2018 [online] 2018. [cit.2019-03-17] Dostupné na: <https://unctad.org/en/pages/PublicationWebflyer.aspx?publicationid=2130>

Brautigam a Tang majú špeciálne ekonomické zóny pomôcť Číne aj v rámci vlastnej štrukturalizácii, ktorá umožní odvetviam náročným na pracovnú silu, ako je textil, kožené tovary a stavebný materiál, alokovať výrobu v iných krajinách. Ako hlavné motivačné faktory pre Čínu k tejto stratégii môžeme identifikovať nasledovné:

- **Hľadanie nových trhov:** skúmanie nevyužitého potenciálu afrických trhov, kde sa očakáva, že v nasledujúcich rokoch príde k zvýšeniu kúpnej sily obyvateľstva.
- **Dopyt po prírodných zdrojoch:** ťažba a spracovanie, vytvorenie ŠEZ v tomto sektore poskytuje čínskym spoločnostiam konkurenčnú výhodu oproti etablovaným spoločnostiam zo západu.
- **Rozvoj logistiky:** prepojenie infraštruktúry na africkom kontinente umožní prepojenie priemyselnej výroby na celom kontinente a zároveň znižuje investičné riziká pre čínskych podnikateľov.⁷⁹

V súčasnosti sa v Afrike etablovalo 6 čínskych ekonomických zón, z toho 5 v Subsaharskej Afrike. Sú to nasledovné zóny v týchto krajinách: Zambia, Maurícius, Etiópia, Nigéria a Egypt. Presné údaje o počte čínskych firiem a objeme investícií v týchto oblastiach sú ťažko dostupné. Africké vlády tieto údaje nezverejňujú a čínske ministerstvo obchodu zverejňuje v anglickom jazyku teritoriálnu štruktúru PZI iba čiastočne a konkrétne aktuálne údaje iba zamerané na spomínané zóny nie sú dostupné. V práci sa opierame o údaje z terénneho výskumu odborníkov Bräutigam a Tang. Vytvorenie ekonomických zón môže byť potenciálom pre rozvoj industrializácie v afrických krajinách, transfer technológií a napomôcť celkovému rozvoju krajín, avšak etablovanie týchto zón nie je bezproblémové. Ťažkosti spôsobuje viacero faktorov. Trvanie výstavby všetkých ekonomických zón trvalo dlhšie ako bolo plánované. Ekonomickej zóne na ostrove Maurícius výstavbe prekážali aj vlastnícke problémy. Hoci sú tieto zóny otvorené lokálnym investorom a investorom zo zahraničia, najväčší počet firiem tvoria stále čínske firmy. Ďalším problémom je stret záujmov afrických a čínskych autorít, mimoriadne problematické boli negociácie v Egypte a Etiópii. V Zambii napríklad nie sú zabezpečené dostatočné bezpečnostné podmienky pre pracovníkov pri ťažbe kobaltu. Okrem toho, webstránka ekonomickej zóny poskytuje informácie prevažne v čínštine. Vo Východnej obchodnej zóne v Etiópie taktiež vlastní

⁷⁹ NELSON, Santos António – SHAOZHUANG, Ma. China's Special Economic Zone In Africa: Context, Motivations And Progress. [online] In: *Euro Asia Journal of Management* č. 44. 2.12.2015. s 79-103. [cit. 2019-09-03] Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/301296402_China's_Special_Economic_Zone_in_Africa_context_motivation_and_progress

väčšinu firiem Číňania. Prekážkou ostáva aj nedostatočná elektrická kapacita krajín. Motivácia firiem investovať v týchto oblastiach je tiež niekedy spochybňovaná. Ako príklad môžeme uviesť veľkú čínsku obuvnícku spoločnosť Huajian Group, ktorej motívom investovať v Etiópii je prístup na európske a americké trhy bez ciel.⁸⁰

Tabuľka 6 Prehľad čínskych ekonomických zón v Afrike

Krajina	Odvetvie
Zambia: Chambishi a Lusaka	- spracovanie medi a kobaltu - logistika - obchod - priemyselná výroba a spracovateľský priemysel - nehnuteľnosti
Egypt: Ekonomická a obchodná zóna spolupráce Suez	- textilný priemysel - konštrukčné materiály - ropné zariadenia, - elektrické zariadenia - chemické produkty
Nigéria: Zóna voľného obchodu Lekki	- telekomunikácie - dopravné zariadenia - obchod, turizmus - nehnuteľnosti - výrobný závod
Nigeria: Zóna voľného obchodu Ogun Guangdong	- konštrukčné a keramické materiály - nábytok - elektrické zariadenia - farmaceutické produkty
Maurícius: Ekonomická a obchodná zóna spolupráce Jinfei	- Spracovanie produktov - logistika a skladovanie - obchod - tréning a vzdelávanie - nehnuteľnosti - turizmus a zelená energia
Etiópia: Východná industriálna zóna	- metalurgia - elektrické zariadenia a konštrukčné materiály

Prameň: Vlastné spracovanie podľa BRÄUTIGAM, Deborah. - TANG, X. Going Global in Groups: Structural Transformation and China's Special Economic Zones Overseas. [online] In: *World Development*. 2013. [cit.2019-09-03] Dostupné na: <http://dx.doi.org/10.1016/j.worlddev.2013.10.010>

⁸⁰ BRÄUTIGAM, Deborah. - TANG, X. Going Global in Groups: Structural Transformation and China's Special Economic Zones Overseas. [online] In: *World Development*. 2013. [cit.2019-09-03] Dostupné na: <http://dx.doi.org/10.1016/j.worlddev.2013.10.010>

3.2.5 Charakter čínskych investícií

V minulosti počas 80-tych a 90-tych rokov boli spoločnosti investujúce na africkom kontinente vlastnené prevažne štátom. V posledných rokoch sa však rozvíjajú aj súkromné spoločnosti. Počet súkromných spoločností, ktoré smerujú investície do Afriky taktiež postupne vzrastá. V roku 2005 bolo medzi 800 investujúcimi spoločnosťami v Afrike 100 vlastných štátom. Zvyšok sú malé a stredne veľké podniky. Podľa čínskeho ministerstva obchodu, SME dávajú prioritu Afrike pred Juhovýchodnou Áziou a Latinskou Amerikou. Štátne spoločnosti sa logicky zameriavajú skôr na oblasť ťažby, infraštruktúry a veľké inžinierske projekty, zatiaľ čo SME sa sústreďujú do rozličných sektorov ekonomiky od medicíny, komunikácií, domácich spotrebičov, textilného priemyslu, hračiek až po potravinárstvo.⁸¹ Spočiatku boli čínske PZI spojené s dopytom Číny po nerastných surovinách a z toho dôvodu boli primárne realizované štátnom vlastnenými spoločnosťami. To vysvetľuje koncentráciu PZI do krajín, ktoré sú bohaté na prírodné zdroje spomínaných v podkapitole o teritoriálnej štruktúre PZI. Od roku 2010 však zameriava Čína svoje investície aj do iných krajín. To je znakom, že Čína začala diverzifikovať PZI aj do iných sektorov ekonomiky. Navyše, prírodné bohatstvo v spomínaných krajinách nie je nevyhnutne hlavným dôvodom prítomnosti čínskych investícií. Ako príklad môžeme uviesť zmienenú kúpu podielu v Standard Bank v Juhoafrickej republike. Taktiež čínske investície v Nigérii nie sú obmedzené iba na ropu, väčšina investícií do ropy v Nigérii pochádza z holandských, talianskych a amerických spoločností.⁸²

⁸¹ UN-HABITAT AND IHS-ERASMUS UNIVERSITY ROTTERDAM. The State of African Cities 2018. [online] 2018. [cit.2019-03-07] Dostupné na: https://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Generic-Documents/The_State_of_African_Cities_-_Part_A.pdf

⁸² BRÄUTIGAM, Deborah et al. Chinese investment in Africa: How much do we know? [online] In: *PEDL Synthesis Series*, No. 2. 2018. [cit.2019-03-04] Dostupné na: https://pedl.cepr.org/sites/default/files/PEDL_Synthesis_Papers_Piece_No._2.pdf

Tabuľka 7 Fázy rastu čínskych spoločností v Afrike

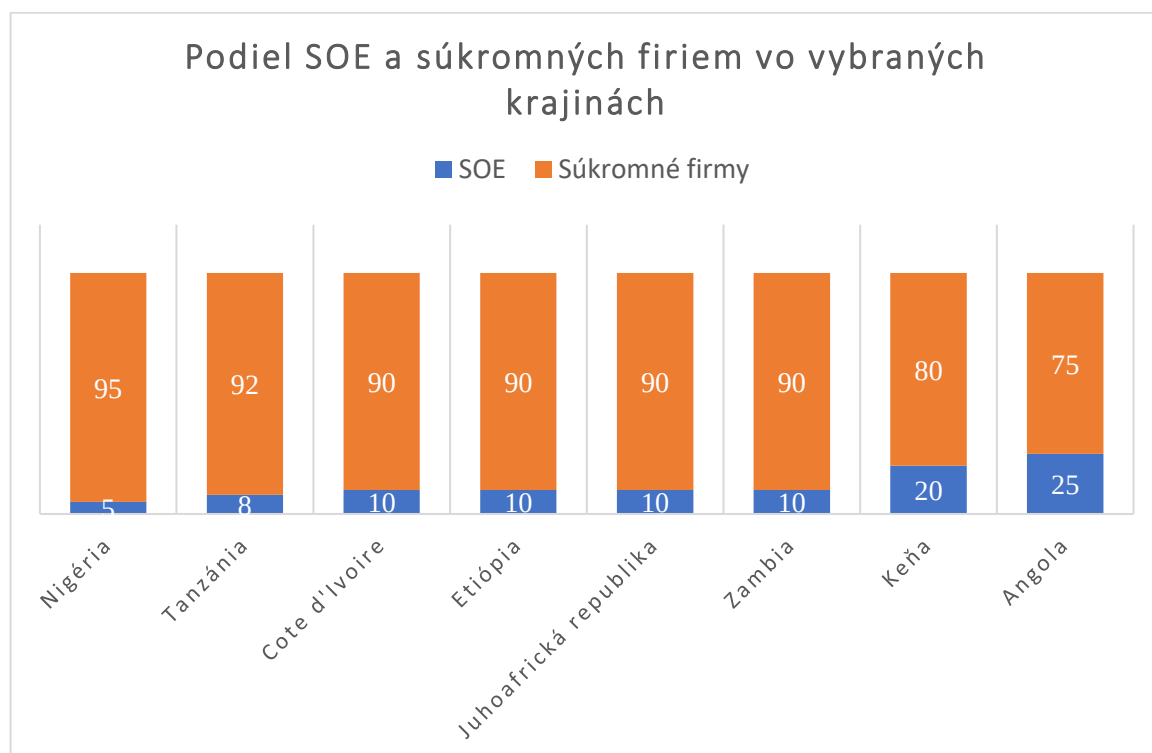
Fáza	Hlavné znaky
1. fáza: 1949 - 1980	Limitované množstvo čínskych spoločností, najmä implementácia projektov rozvojovej pomoci prostredníctvom čínskej vlády
2. fáza: 1980 - 1995	Veľké národné a provinčné štátom vlastnené obchodné firmy, aktivity úzko späté s diplomatickou agendou, veľmi málo súkromných spoločností
3. fáza: 1995 - 2000	Objavenie sa veľkých štátom vlastnených spoločností (SOE) investujúcich najmä do ťažobného priemyslu, strategického kapitálu, infraštruktúry, narastajúci počet súkromných spoločností na africkom trhu
4. fáza: 2000 - 2005	Expanzia veľkých SOE a súkromných spoločností, počiatok stratégie klastrov, napríklad obchodné zóny a industriálne parky
5. fáza: 2005 – súčasnosť	Akcelerácia súkromných spoločností v rozličných sektoroch ekonomiky a pokračujúca expanzia SOE, rozvoj priemyselnej stratégie klastrov

Prameň: AMAESHI, K. 2018. *Africapitalism: Rethinking the Role of Business in Africa*. 1.vyd. Cambridge: Cambridge University Press. 2018. s. 85. ISBN 978-1-107-16070-5

Podľa štúdie od spoločnosti McKinsey je v Afrike aktívnych približne 10 000 čínskych firiem. 90% z tých firiem je v súkromnom vlastníctve. Toto vysoké percento súkromných spoločností naznačuje, že čínske investície sú motivované trhovými faktormi. Niektoré zo súkromných firiem má sídlo v Číne a rozšírili svoje operácie do Afriky. Podľa Gu tieto firmy hľadajú únik pred rastúcou domácou konkurenciou a prebytkovou produkciou. Obrovské africké trhy dávajú čínskym firmám nové možnosti a v Afrike je relatívne menej intenzívnejšia konkurencia ako v Číne. Čínska vláda priamo nezasahuje do investičných rozhodnutí jednotlivých podnikateľov, ale ponúka podporu a investičné stimuly. Malé podniky financujú svoje aktivity predovšetkým z vlastných zdrojov, zatiaľ čo EXIM banka podporuje projekty realizované SOE.⁸³

⁸³ AMAESHI, Kenneth - OKUPE, Adun – IDEMUDIA, Uwafiokun. *Africapitalism: Rethinking the Role of Business in Africa*. 1.vyd. Cambridge: Cambridge University Press. 2018. s. 83. ISBN 978-1-107-16070-5

Graf 16 Percentuálny podiel štátnych a súkromných firiem vo vybraných krajinách

Prameň: MCKINSEY & COMPANY. *Dance of the lions and dragons: How are Africa and China engaging, and how will the partnership evolve?* [online] 2017. [cit-2019-03-03] dostupné na internete: <https://www.mckinsey.com/featured-insights/Middle-East-and-Africa/The-closest-look-yet-at-Chinese-economic-engagement-in-Africa>

3.2.6 Infraštruktúra

Prvým veľkým projektom, ktorý Čína financovala bola železnica spájajúca medené bane vo vnútrozemí Zambie s prístavom Dar es Salaam v Tanzánii. V 60-tych rokoch minulého storočia oslovila tanzánska vláda zahraničných donorov a veriteľov s návrhom projektu. Svetová banka a OSN vyhodnotili projekt ako technicky neuskutočniteľný a spochybnili jeho hospodársku životaschopnosť. To spôsobilo, že západné štáty odmietli projekt financovať. Čína napriek tomu súhlasila a projekt v hodnote 3 mld. USD v súčasných cenách zafinancovala. Vybudovaný koridor mal dlhodobý efekt na distribúciu hospodárskych aktivít v Tanzánii a podporil rozvoj poľnohospodárstva pozdĺž železničnej trasy. Tento projekt predznamenal úlohu Číny ako budúceho najväčšieho financovateľa

infraštruktúry na svete. Súčasná iniciatíva Novej hodvábnej cesty túto úlohu ešte viac zdôrazňuje.⁸⁴

Od roku 2000 má Čína dominantnú úlohu v oblasti infraštruktúry na svete a v súčasnosti je najväčší bilaterálny financovateľ infraštruktúry v Afrike. V roku 2015 tvorili čínske financie smerované do infraštruktúry 21 mld. USD, čo je viac ako celkový objem poskytnutých financií od Afrického konzorcia pre infraštruktúru, ktorého členovia zahŕňajú Africkú rozvojovú banku, Európsku komisiu, Európsku investičnú banku, Medzinárodnú finančnú korporáciu, Svetovú banku a skupinu G8. Čínske investície do infraštruktúry rástli medzi rokmi 2012 a 2015 priemerným ročným tempom 16 % a podporovali niektoré z najambicióznejších projektov v Afrike. Napríklad, čínska EXIM banka financovala 90 % z 3,8 mld. USD železnice spájajúcu Nairobi a Mombasu v Keni. Čínske inštitúcie financovali tiež vodnú elektrárňu v Ugande v hodnote 1,7 mld. USD. Ďalšími príkladmi sú cesta v Kamerune spájajúca prístavné mesto Douala s hlavným mestom Yaoundé v hodnote 0,5 mld. USD alebo cestné spojenie najdôležitejšieho prístavného mesta v Gabone s jeho hlavným mestom Libreville v hodnote 0,6 mld. USD.⁸⁵

V súčasnosti podľa štúdie poradenskej firmy McKinsey tvoria čínski dodávatelia takmer polovicu všetkých medzinárodných projektov v oblasti inžinierstva a stavebníctva. Šesť z desať najväčších firiem zhotovujúcich projekty na kľúč pôsobiacich na africkom kontinente pochádza z Číny. Sú to nasledovné firmy: *China Communications Construction, China Railway Group, Sinohydro Group, China State Construction Engineering Corporation, China Railway Construction Corporation a Citic Construction Company*. Podľa prieskumu uskutočneného firmou McKinsey majú čínske investície do infraštruktúry najpozitívnejší ohlas medzi africkým obyvateľstvom.⁸⁶ V porovnaní s tradičnými financovateľmi infraštruktúry zo západu sa zdá byť Čína efektívnejšia v realizácii. Negociácia kontraktov v spolupráci so Svetovou bankou má trvanie niekedy až 5 rokov, zatiaľ čo čínski predstavitelia vybavujú rovnaký proces oveľa rýchlejšie.

⁸⁴ BLUHM, Richard. et al. Connective Financing: Chinese Infrastructure Projects and the Diffusion of Economic Activity in Developing Countries. [online] In: *AidData Working Paper #64*. 2018. [cit.2019-03-15] Dostupné na: <https://www.aiddata.org/publications/connective-finance-chinese-infrastructure-projects>

⁸⁵ BLUHM, Richard. et al. Connective Financing: Chinese Infrastructure Projects and the Diffusion of Economic Activity in Developing Countries. [online] In: *AidData Working Paper #64*. 2018. [cit.2019-03-15] Dostupné na: <https://www.aiddata.org/publications/connective-finance-chinese-infrastructure-projects>

⁸⁶ MCKINSEY & COMPANY. *Dance of the lions and dragons: How are Africa and China engaging, and how will the partnership evolve?* [online] 2017. [cit.2019-03-16] Dostupné na internete: <https://www.mckinsey.com/featured-insights/Middle-East-and-Africa/The-closest-look-yet-at-Chinese-economic-engagement-in-Africa>

Tabuľka 8 Vybrané infraštruktúrne projekty financované Čínou

Názov projektu	Krajina	Hodnota projektu / časť financovaná Čínou
Mombasa-Nairobi Standard Gauge Railway	Keňa	3,8 mld. USD / 90%
Karuma Hydroelectric Power Station	Uganda	1,7 mld. USD / 90%
Addis Ababa-Djibouti Railway	Etiópia	4,5 mld. USD / 70%

Prameň: MCKINSEY & COMPANY. *Dance of the lions and dragons: How are Africa and China engaging, and how will the partnership evolve?* [online] 2017 [cit.2019-03-20] dostupné na internete: <https://www.mckinsey.com/featured-insights/Middle-East-and-Africa/The-closest-look-yet-at-Chinese-economic-engagement-in-Africa>

Podľa správ z konferencií FOCAC sa dá konštatovať, že Čína má v pláne naďalej uskutočňovať veľké projekty v oblasti infraštruktúry. Budovanie infraštruktúry na africkom kontinente je motivované domácou agendou Číny, ktorá ma za cieľ vybudovať efektívnu a integrovanú sieť multimodálnej dopravy napojenej na globálny trh prostredníctvom iniciatívy One Belt One Road.⁸⁷ Pre africké krajiny však rozsiahle pôžičky predstavujú riziko dlhovej pasce. Problémom je riziková výnosnosť projektov a či budú schopné generovať dostatok ekonomickej aktivity, prostredníctvom ktorej by mohli krajiny splatiť pôžičky. Číňania veria, že infraštruktúra a špeciálne ekonomické zóny sú nástrojom pre takzvaný *win-win* rozvoj. Odvolávajú sa na vlastnú skúsenosť počas ich skoršieho štádia rozvoja.⁸⁸

3.3 Rozvojová pomoc

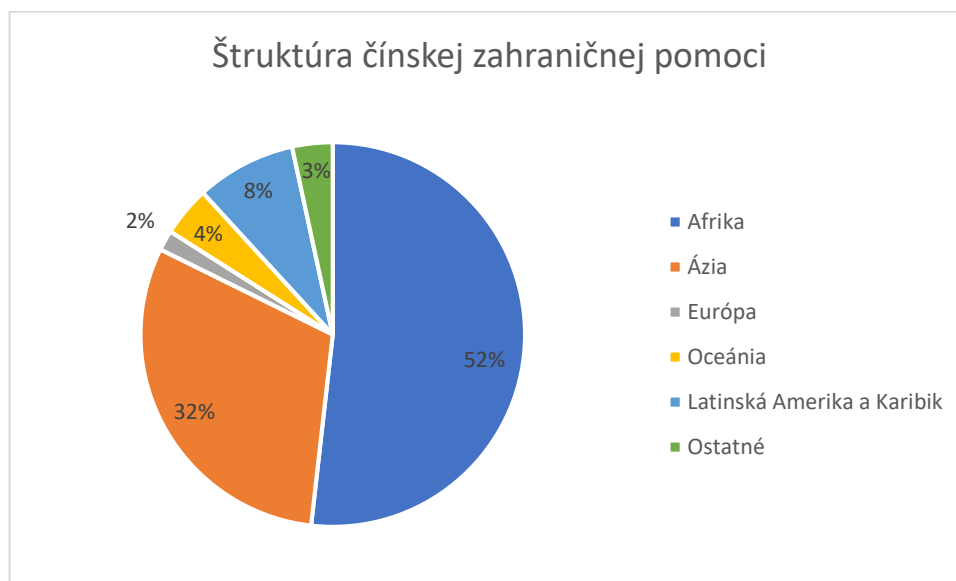
Čínske ekonomické aktivity v zahraničí zahŕňajú okrem obchodu a investícií aj rozvojovú pomoc. Report od spoločnosti McKinsey predpokladá, že v súčasnosti je Čína 2. alebo 3. najväčším darcom v Afrike.⁸⁹ Na grafe 17 môžeme vidieť teritoriálnu štruktúru čínskej zahraničnej pomoci. Afrika dostáva z celkovej zahraničnej pomoci najväčší podiel, až 52 %.

⁸⁷ JONKER, Kobus – ROBINSON, Bryan. *China's Impact on the African Renaissance*. Singapore: Springer Singapore. 2018. s.86. ISBN 978-981-13-0179-7

⁸⁸ The Guardian. *China in Africa: win-win development, or a new colonialism?* [online] 2018. [cit.2019-16-03] Dostupné na: <https://www.theguardian.com/cities/2018/jul/31/china-in-africa-win-win-development-or-a-new-colonialism>

⁸⁹ MCKINSEY & COMPANY. *Dance of the lions and dragons: How are Africa and China engaging, and how will the partnership evolve?* [online] 2017. [cit.2019-03-16] Dostupné na internete: <https://www.mckinsey.com/featured-insights/Middle-East-and-Africa/The-closest-look-yet-at-Chinese-economic-engagement-in-Africa>

Graf 17 Štruktúra čínskej zahraničnej pomoci podľa regiónov počas rokov 2000 – 2012

Prameň: MOFCOM. *White Paper on China's Foreign Aid*. 2014. [cit. 2019-03-06] Dostupné na internete: http://english.gov.cn/archive/white_paper/2014/08/23/content_281474982986592.htm

Rapídna expanzia Číny v rozvojových krajinách vyvolala svetovú diskusiu a záujem. Kritici vo všeobecnosti veria, že čínsky program rozvojovej pomoci je obrovský a zameraný primárne na podporovanie zvrhlých režimov alebo uľahčovanie cesty pre čínske spoločnosti za cieľom získavania zdrojov. Objavujú sa obavy, že čínske praktiky znehodnocujú ťažko vybojované reformy v oblasti pomoci a oficiálneho financovania.⁹⁰ Ostatní poukazujú na čínske vyjadrenia o rovnom postavení a vzájomných benefitoch vo vzťahu k spolupráci Juh-Juh. Zástanci čínskeho spôsobu pomoci tiež argumentujú, že Čína predstavuje dôležitý náprotivok oproti ODA a rozvíja infraštruktúru a podporuje produktívne aktivity, oblasti ktoré boli v posledných rokoch zanedbávané OECD donormi. Niektorí odborníci zastávajú optimistickjší prístup v súvislosti budúcej kooperácie medzi Čínou a členmi OECD. OECD v skutočnosti podniklo prvé kroky smerom k trilaterálnej spolupráci s Čínou v súvislosti s poskytovaním rozvojovej pomoci. Avšak tieto snahy, ak sú aj úspešné, majú skôr symbolický charakter. Dôvodom je, že čínska rozvojová pomoc nemá rámec oficiálnej rozvojovej pomoci ako ju chápeme podľa definície OECD. Pravidlá

⁹⁰ Foreign Policy. *Chinese Aid and Investment Are Good for Africa*. [online] 2018. [cit.2019-03-31] Dostupné na: <https://foreignpolicy.com/2018/08/31/chinese-aid-and-investment-are-good-for-africa/>

vzťahov medzi bohatými a chudobnými krajinami ustanovené inštitúciami post-koloniálnej éry však nemusia bezpodmienečne tie správne.⁹¹

V prvej časti práce sme uviedli chápanie rozvojovej pomoci z pohľadu Číny a rozdiel medzi Washingtonským a Pekinským konsenzom. Charakterizovanie rozvojovej pomoci ako ju definuje Čína a ako DAC je kľúčové pre jej analýzu, vzhľadom na to, že tá čínska sa od prístupu OECD odlišuje. Podľa štandardizovanej definície DAC musí mať finančný tok zvýhodneného charakteru charakterizovaný ako ODA, prvok grantu najmenej 25 % s pevnou sadzbou 10 % zľavy. Pôžičky poskytované exportnými agentúrami za účelom podpory exportu, sú z tejto definície vylúčené. Taktiež sú vylúčené finančné prostriedky pre firmy z darcovej krajiny na dotáciu ich súkromných investícií do prijímajúcej krajiny a vojenská pomoc.⁹²

Čínska zahraničná pomoc má tiež zvýhodnený charakter a zahŕňa granty, bezúročné a zvýhodnené pôžičky. Čínska zahraničná pomoc je spravovaná Ministerstvom obchodu a zvyčajne prezentuje diplomatické ciele. Program zvýhodnených pôžičiek poskytovaných EXIM bankou kombinuje diplomaciu, rozvoj a obchodné ciele. Čínske ministerstvo financií uvádza vo svojom obežníku „*Opatrenia týkajúce sa riadenia rozpočtu v oblasti riadenia zahraničnej pomoci*“ zoznam činností zahrnutých do ročného rozpočtu pre zahraničnú pomoc, ktorými sú:

- náklady projektov na kľúč, všeobecného a vojenského tovaru a hotovostné prevody,
- výdavky na zamestnancov v prijímajúcich krajinách a platy odborníkov zasielaných do prijímajúcich krajín,
- úrokové dotácie pre zvýhodnené úvery,
- zľavy na niektoré špecifické výdavky za zúčastnené čínske firmy v projektoch spoločných investícií a spolupráce financovaných zo zahraničnej pomoci,

⁹¹ BRÄUTIGAM, Deborah. Aid 'With Chinese Characteristics': Chinese Foreign Aid And Development Finance Meet The Oecd-Dac Aid Regime. [online] In: *Journal of International Development* 23, s. 752–764. 2011. [cit. 2019-20-03] Dostupné na: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1002/jid.1798>

⁹²OECD. *Official development assistance – definition and coverage*. [online] 2018. [cit.2018-25-11] Dostupné na: <http://www.oecd.org/dac/stats/officialdevelopmentassistancedefinitionandcoverage.htm>

- poplatky a administratívne náklady pre firmy realizujúce projekty zahraničnej pomoci.⁹³

Čínska zahraničná pomoc obsahuje rôzne podmnožiny. Financie sú poskytované čínskou vládou a realizované v zahraničí čínskymi spoločnosťami, inštitúciami a provinčnými ministerstvami. Avšak rôzne aktivity v rámci zahraničnej rozvojovej pomoci sú financované a organizované separátne. Väčšina aktivít financovaná z rozpočtu zahraničnej pomoci je paralelná s aktivitami financovanými DAC a zaradených ako ODA. Aktivity financované z iných rozpočtov, vrátane exportných pôžičiek a stimulov pre čínske spoločnosti za účelom rozvoja zahraničného obchodu a budovanie ekonomických zón, sú paralelné s kategóriou „ostatné finančné toky“ podľa DAC.

Vzhľadom na to, že zahraničná pomoc je predmetom diplomatických vzťahov, každá krajina s ktorou Čína udržiava diplomatické styky dostane ponuku na bezúročnú pôžičku, aj keď je to krajina bohatšia v prepočte HDP na per capita. Zvýhodnené pôžičky poskytované EXIM bankou sú ponúknuté iba bonitným krajinám (Maurícius, Namíbia) alebo bankovým projektom v menej bonitných krajinách (projekt bezdrôtovej telekomunikačnej siete v Sierra Leone). Existujú však špekulácie, že Čína využíva zahraničnú pomoc na získanie prístupu k ponukám na ropné investície alebo koncesiám na prírodné zdroje.⁹⁴

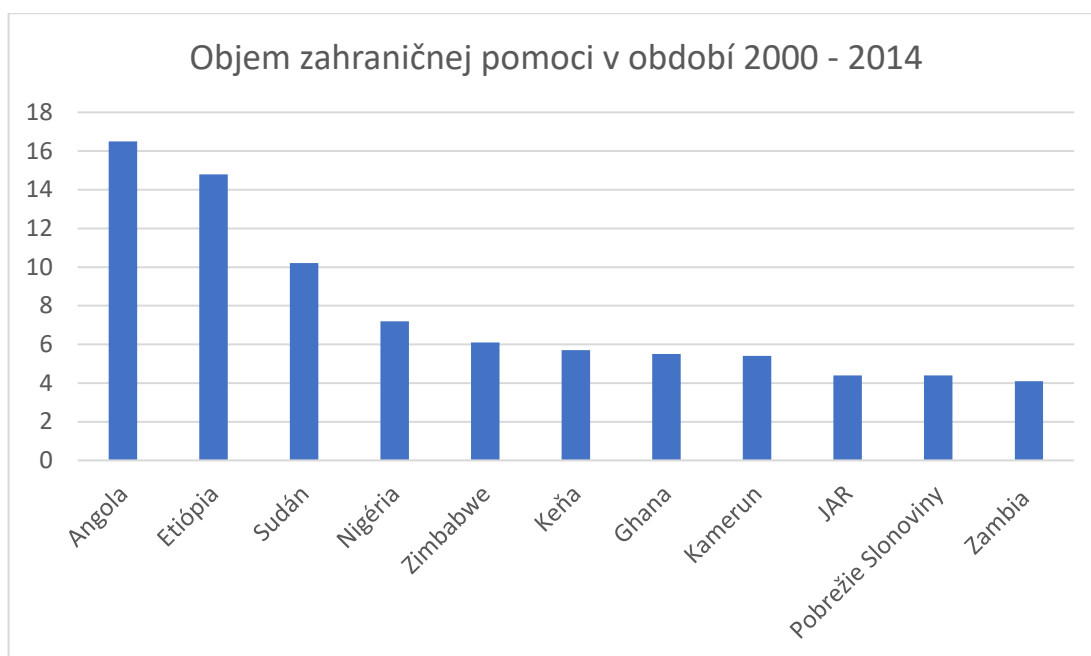
Čína ďalej zahrňa do rozpočtu svojej zahraničnej pomoci ďalšie výdavky, ktoré nemôžu byť charakterizované ako ODA. Je to napríklad financovanie vojenskej pomoci a pôžičky na podporu niektorých investícií do spoločných podnikov realizovaných čínskymi firmami (napríklad Friendship Textile Factory v Tanzánii). Podľa DAC by sa takýto druh do ODA už nepočítal. Ďalším rozdielom medzi ODA a čínskou zahraničnou pomocou je, že donorské krajiny sa v rámci ODA snažia vytvoriť rozvojovú stratégiu, ktorá reflektuje ciele darcu. Čína nevytvára žiadne rozvojové stratégie a ich zahraničná pomoc sa sústreďuje najmä na infraštruktúru a prestížne projekty, ktoré nereprezentujú, napríklad, redukciu chudoby – stavanie športových štadiónov, konferenčných centier alebo nových vládnych budov. Rozvojová pomoc rozvinutých krajín je podmienená zlepšením politického riadenia, demokracie a dodržiavaním ľudských práv, zatiaľ čo Čína poskytuje svoju pomoc

⁹³ BRÄUTIGAM, Deborah. Aid 'With Chinese Characteristics': Chinese Foreign Aid And Development Finance Meet The Oecd-Dac Aid Regime. [online] In: *Journal of International Development* 23. s. 752–764. 2011. [cit. 2019-20-03] Dostupné na: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1002/jid.1798>

⁹⁴ BRÄUTIGAM, Deborah. China, Africa and the Global Aid Architecture. [online] In: *African Development Bank Working Paper No. 107*. s. 277-281. 2009. [cit. 2019-20-03] Dostupné na: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1525934>

bezpodmienečne.⁹⁵ Čína nevedie žiadnu oficiálnu štatistiku ohľadom poskytovanej rozvojovej pomoci v zahraničí. Dáta o čínskej zahraničnej pomoci sme čerpali z portálu Aiddata.org, ktorý sumarizuje údaje z roku 2000 – 2014. Podľa týchto údajov Čína poskytuje viac zahraničnej pomoci, ktorá by spadala do kategórie OOF, čiže bez zvýhodneného charakteru. Táto forma zahraničnej pomoci je primárne určená na obchodné a reprezentačné účely. V grafe môžeme vidieť objem zahraničnej pomoci pre 10 najväčších recipientov v Afrike v období rokov 2000 – 2014. Graf 18 znázorňuje toky ODA aj OOF. Podľa údajov je najväčším recipientom čínskej zahraničnej pomoci Angola, za ktorou nasleduje Etiópia, Sudán a Nigéria.

Graf 18 Objem zahraničnej pomoci Číny africkým krajinám v období 2000 – 2014 v mld. USD

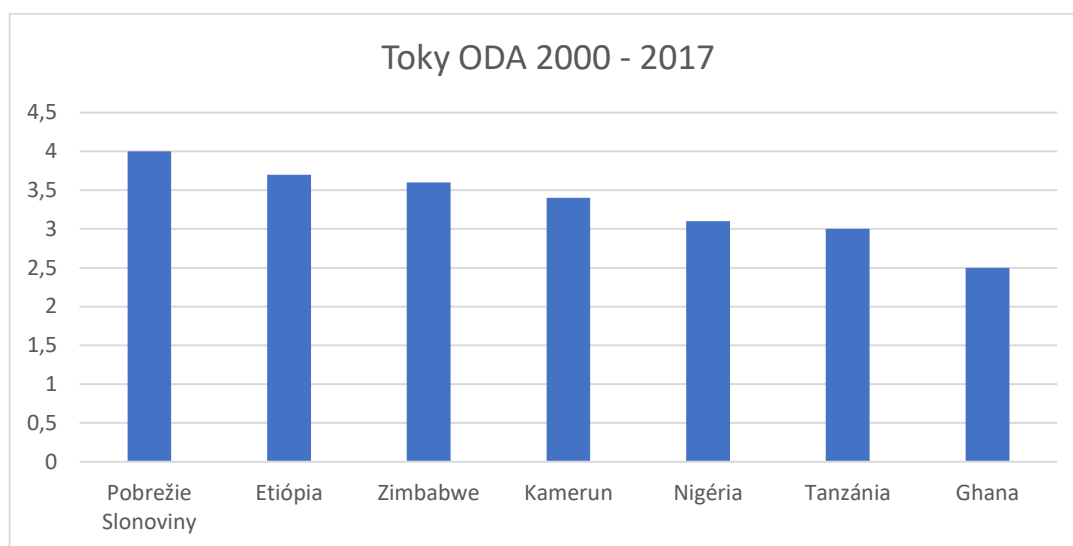
Prameň: AIDDATA. *Global Chinese Official Finance Dataset, Version 1.0*. 2017. [cit.2019-03-10] Dostupné na: <http://aiddata.org/data/chinese-global-official-finance-dataset>

Keď sa pozrieme iba na tok zahraničnej pomoci klasifikovanej ako ODA, čiže pomoci určenej na rozvoj, poradie najväčších recipientov sa zmení. Podľa tejto klasifikácie je najväčším recipientom Pobrežie Slonoviny. Ako si môžeme všimnúť, Angole sa medzi najväčšími recipientmi čínskej ODA vôbec nenachádza. Možným dôvodom je, že v Angole

⁹⁵ BRÄUTIGAM, Deborah. Aid 'With Chinese Characteristics': Chinese Foreign Aid And Development Finance Meet The Oecd-Dac Aid Regime. [online] In: *Journal of International Development* 23. s. 752–764. 2011. [cit. 2019-20-03] Dostupné na: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1002/jid.1798>

uplatňuje Čína takzvaný „Angole Mode“, čo znamená, že poskytuje krajine financie výmenou za prístup k nerastným surovinám. Vedci z Aiddata tiež zistili, že motiváciou Číny poskytovať rozvojovú pomoc je propagácia svojich exportov a pôžičiek s trhovou úverovou sadzbou.⁹⁶

Graf 19 Najväčší recipienti čínskej zahraničnej pomoci klasifikovanej ako ODA v mld. USD počas rokov 2000 – 2014

Prameň: AIDDATA. *Global Chinese Official Finance Dataset, Version 1.0*. [online] 2017. [cit.2019-03-10]
Dostupné na: <http://aiddata.org/data/chinese-global-official-finance-dataset>

3.4 Dosahy čínskych investícií na africký kontinent

Na základe analýzy a rešerše dostupnej literatúry identifikujeme niekoľko dôsledkov čínskych hospodárskych aktivít na africký kontinent. Štúdie sa rozlišujú v názoroch, niektorí odborníci vidia Čínu ako hrozbu pre rozvoj Afriky, iní ako ju vnímajú ako potenciál.

3.4.1 Negatíva

K najčastejšej kritike patrí najmä neokolonializmus, de-industrializácia, ohrozenie dobrého spravovania štátov, migrácia čínskych pracovníkov. Neokolonializmus sa spomína najmä v súvislosti s komoditnou štruktúrou čínskeho vývozu a PZI, ktoré sa sústreďujú vo veľkej miere do primárneho sektora s cieľom zaistiť domáci dopyt po nerastných surovinách. Podľa tejto domnienky Čína prevzala miesto bývalých koloniálnych

⁹⁶ BBC. *China's secret aid empire uncovered*. [online] 2017. [cit.2019-31-03] Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/world-asia-china-41564841>

a imperialistických mocností. Analýza štatistických údajov dokazuje, že ťažobný priemysel naozaj absorbuje najviac čínskych priamych zahraničných investícií, avšak stavebný priemysel a výroba za ťažobným priemyslom až tak nezaostávajú.

Minulý vzťah s kolóniami pripomína aj štruktúra vzájomného obchodu medzi Čínou a Afrikou. Čína dováža z Afriky predovšetkým nerastné suroviny a vyváža do Afriky priemyselné výrobky. Lacnejšie čínske produkty vytlačajú domácu produkciu a negatívne ovplyvňujú domáci priemysel, najmä textilnú produkciu v Subsaharskej Afrike. Domáci výrobcovia sú nútení ukončiť výrobu z dôvodu konkurencie čínskych fabrík, ktoré dokážu vyrábať s nižšími nákladmi. To môže mať negatívny vplyv na proces industrializácie a aj na intra-kontinentálny obchod v Afrike.

Zadlženosť afrických krajín voči Číne predstavuje riziko, ktoré vyplýva z poskytovania veľkého množstva pôžičiek. Oficiálne dáta ohľadom množstva poskytnutých pôžičiek čínskou vládou nie sú dostupné, avšak výskumníci z Univerzity Jona Hopkinsa predpokladajú, že Čína poskytla africkým vládam v pôžičkách v priebehu rokov 2000 až 2017 až 143 mld. USD. Napríklad 70 % dlhu Angoly je voči Číne. Angola a Zambia dokonca požiadali Medzinárodný menový fond o pomoc.⁹⁷ V Džibutsku Čína vybudovala infraštruktúru a zapojilo krajinu do iniciatívy OBOR. Percento zadlženia krajiny predstavuje avšak takmer 100 % podielu HDP, z toho Čína vlastní viac ako 90 % tohto dlhu. Informácie o charaktere pôžičiek a podmienkach taktiež nie sú k dispozícii.⁹⁸

Vzhľadom na čínsku politiku nezasahovania do vnútorných záležitostí štátu, Čína nepriamo podporuje krajiny ktoré sú sankcionované medzinárodným spoločenstvom z dôvodu korupcie alebo porušovania ľudských práv. Ako príklad môžeme uviesť Zimbabwe. Čína udržiavala obchodné styky s touto krajinou aj napriek sankciám voči bývalému prezidentovi Mugabemu. Čínske spoločnosti bývajú taktiež často kritizované za marginalizáciu spoločenskej zodpovednosti firiem. Čína by mala prihliadať na potrebu Afriky zlepšiť systém vládnutia a redukciu korupcie. Ďalším často kritizovaným bodom je migrácia čínskych robotníkov do Afriky. Kritici argumentujú, že čínske firmy importujú robotníkov z Číny kvôli ich zručnostiam a vyššej pracovnej morálke. Africkí pracovníci

⁹⁷ The Financial Times. *IMF faces China debt dilemma as low income nations seek help*. [online] 2018. [cit.2019-16-03] Dostupné na: <https://www.ft.com/content/6a0002ba-ecd9-11e8-89c8-d36339d835c0>

⁹⁸ The Guardian. *China in Africa: win-win development, or a new colonialism?* [online] 2018. [cit.2019-16-03] Dostupné na: <https://www.theguardian.com/cities/2018/jul/31/china-in-africa-win-win-development-or-a-new-colonialism>

dostávajú iba málo kvalifikovanú prácu, zatiaľ čo Číňania zastávajú manažérske a riadiace pozície. S nedostatočným tréningom pracovnej sily súvisí aj transfer technológií, ktorý je podľa viacerých výskumov veľmi slabý. Najnovší výskum firmy McKinzie a report OSN o stave afrických miest však uvádzajú, že podiel afrických pracovníkov v čínskych spoločnostiach sa zvýšil. OSN uvádza, že pomer čínskych a afrických zamestnancov je 1:15. Údaj pochádza z prieskumu, v rámci ktorého bol vykonaný rozhovor s 35 čínskymi firmami pôsobiacimi v Afrike.

3.4.2 Pozitíva

Prostredníctvom PZI čínske firmy pomohli k vytvoreniu úplných industriálnych sietí v Afrike. Napríklad Čínska národná petrochemická spoločnosť veľkým podielom prispela k založeniu ropného priemyslu v Sudáne, vrátane ťažby, spracovania a distribúcie. Čínske spoločnosti taktiež vybudovali množstvo infraštruktúry na africkom kontinente, vrátane ciest, železníc, prístavov, priehrad a mostov. Podľa reportu Svetovej banky z roku 2010 stav africkej infraštruktúry bol zanedbanejší ako v iných rozvojových regiónoch a tieto nedostatky boli hlavnou prekážkou v podnikaní a boli príčinou zníženia produktivity firiem o približne 40%. V roku 2010 bolo investovaných 50,7 mld. USD do africkej infraštruktúry, z čoho 9 mld. USD pochádzalo z Číny. V roku 2013, čínska stavebná spoločnosť SinoHydro pomohla Ghane vybudovať 400-megawattovú vodnú elektrárňu na rieke Black Volta, ktorá zvýšila elektrické kapacity Ghany o 22%.⁹⁹ Čínske investície prispievajú k rastu zamestnanosti. Podľa reportu OSN o stave afrických miest mali čínske investície pozitívny vplyv na vytváranie pracovných miest. Predovšetkým v sektoroch náročných na kapitál práca, ako je primárne spracovanie, textil a obuvnícky priemysel, sú čínske firmy dôležitým zdrojom zamestnanosti. V Etiópii, Ghane, Keni, Nigérii, Tanzánii viac ako polovica celkových investícií v priemyselnej výrobe pochádza z Číny. Zmena orientácie čínskych investícií z odvetvia nerastných surovín a rastúci podiel investícií do sektora priemyselnej výroby predstavuje potenciál pre africké krajiny diverzifikovať svoje ekonomiky. Podľa modelu lietajúcich husí sú čínske spoločnosti pripravené presunúť výrobu do iných krajín z dôvodu meniacich sa komparatívnych výhod. Rastúce mzdy v Číne nútia premiestniť

⁹⁹ MCKINSEY & COMPANY. *Dance of the lions and dragons: How are Africa and China engaging, and how will the partnership evolve?* [online] 2017. [cit.2019-15-03] dostupné na internete: <https://www.mckinsey.com/featured-insights/Middle-East-and-Africa/The-closest-look-yet-at-Chinese-economic-engagement-in-Africa>

výrobu náročnú na faktor práca do Afriky, kde je dostatok pracovnej sily a nízke mzdy. Na základe teórie by sa teda Afrika mala stať výrobným centrom pre globálny trh. Táto úvaha však ostáva v teoretickej rovine, vzhľadom na nedostatok štúdií, ktoré by tento vývoj podporovali.

Záver

Čínska ekonomika patrí medzi najmocnejšie krajiny sveta s významným vplyvom na situáciu na globálnych trhoch. Jej ekonomické, rovnako ako aj politické, aktivity vo svete preto vzbudzujú medzinárodnú pozornosť. Čína sa rapídny tempom stala dôležitým ekonomickým partnerom Afriky v oblasti obchodu a investícií. Vzhľadom na spôsob a motívy čínskej expanzie priťahuje táto téma svetový záujem.

Prvým krokom naviazania hospodárskych vzťahov bolo uskutočnenie Bandungskej konferencie, ktorá bola prvou konferenciou organizovanou rozvojovými krajinami. Konferencii nasledovalo postupné nadväzovanie diplomatických stykoch s africkými krajinami. Môžeme konštatovať, že spolupráca Číny s Afrikou bola spočiatku motivovaná najmä ideologickými záujmami. Naznačuje to aj druh čínskych aktivít na africkom kontinente, ktoré sa zameriavali najmä na politicky atraktívne a viditeľné projekty. Zmena nastala po zavedení ekonomických reforiem v Číne pod smrti Mao Ce-Tunga. Čínski vládni predstavitelia zmenili rétoriku a bilaterálne vzťahy nabrali smer vzájomnej ekonomickej spolupráce, ktorá bola motivovaná najmä rastúcim dopytom Číny po nerastných surovinách. Oficiálne prezentuje Čína voči Afrike spoluprácu založenú na vzájomných benefitoch. V súvislosti s nadväzovaním diplomatických či ekonomických vzťahov zaujíma rozdielny postoj ako rozvinuté krajiny a otvorene prezentuje politiku nezasahovania do vnútorných záležitostí jednotlivých štátov. Nástrojom propagácie vzájomných vzťahov je Fórum pre čínsko-africkú spoluprácu, ktoré bolo založené v roku 2000. Každé tri roky na oficiálnom stretnutí fóra na úrovni vládnych predstaviteľov Čína predstavuje balíčky plánovaných investícií, pôžičiek a zahraničnej pomoci.

Obchodné vzťahy medzi Afrikou a Čínou začali rásť od vstupu Číny do WTO v roku 2001. V priebehu rokov 2000 až 2017 sa celkový objem obchodu medzi týmito dvoma regiónmi zvýšil až 17-násobne. V roku 2017 dosiahol celkový obrát až 170 mld. USD. Od roku 2015 vykazuje Afrika vo vzťahoch s Čínou pasívne saldo obchodnej bilancie. Medzi najvýznamnejšie artikly komoditnej štruktúry čínskeho vývozu z Afriky patria nerastné palivá a surové materiály. Druh vyvázaných komodít má vplyv na teritoriálnu štruktúru, pretože medzi najväčších importných partnerov Číny patria krajiny s bohatými zásobami nerastných surovín. Čínskym exportom do Afriky dominujú stroje a prepravné zariadenia a priemyselné výrobky, predovšetkým odevy a textil. Teritoriálne rozloženie exportov je relatívne rovnomerné, okrem Strednej Afriky. Na základe komparácie Číny s ostatnými

obchodnými partnermi Afriky môžeme konštatovať, že rastúci podiel Číny na africkom obchode vytláča tradičných obchodných partnerov, ktorých podiel klesá.

Vzhľadom na to, že Čína je v Afrike relatívne nový investor najstaršie údaje vykazujúce čínske PZI na africkom kontinente sú z roku 2003. Ich objem sa od tohto roku značne zvýšil a relatívne stabilne rastie. V porovnaní s ostatnými krajinami je podiel čínskych priamych zahraničných investícií malý. Čínske investície sa zameriavajú najmä na krajiny s bohatými zásobami nerastných surovín, a teda najväčšími recipientmi PZI sú Juhoafrická republika, Konžská demokratická republika a Nigéria. Spočiatku boli čínske firmy investujúce v Afrike predovšetkým v rukách štátu. V súčasnosti však môžeme pozorovať narastajúci podiel súkromných firiem a vytváranie priemyselných klastrov. S tým súvisí aj sektorová štruktúra PZI. Hoci stále investície prúdia najmä do primárneho sektora, priemyselná výroba získava čoraz väčší podiel. V posledných rokoch tiež môžeme pozorovať, že investície sa začali zameriavať aj na krajiny s vyšším tempom ekonomického rastu, nielen tie s bohatými zásobami nerastných surovín. Významné sú čínske investície do infraštruktúry, vzhľadom na to, že Čína je najväčším financovateľom infraštruktúry v Afrike. Čínska zahraničná pomoc predstavuje tiež významný tok financií na africký kontinent. Čínska zahraničná pomoc sa vyznačuje bezpodmienečnosťou a nekladie dôraz na dodržiavanie ľudských práv a demokraciu. Predpokladá sa, že Čína je 2. alebo 3. najväčším darcom v Afrike. Podľa výsledkov výskumu však Čína poskytuje viac financií charakterizovaných ako ostatné finančné toky podľa definície DAC, čo znamená pomoc vo forme pôžičiek bez zvýhodneného charakteru. Údaje k tejto téme sú však značne obmedzené, vzhľadom na to, že Čína nezverejňuje oficiálne štatistiky sledujúce zahraničnú pomoc.

V súvislosti s čínskymi aktivitami sa označuje za negatívne podobnosť vzťahov s bývalými koloniálnymi mocnosťami. Tento pojem sa označuje ako neokolonializmus. Negatívnym dosahom je aj nárast konkurencie pre domácich výrobcov. Lacné čínske produkty vytláčajú domácich producentov. Ľahko dostupné peniaze z Číny zapríčiňujú rizikovú zadlženosť afrických krajín, v niektorých krajinách predstavuje dlh voči Číne až predstavuje až 70 % celkového dlhu. K pozitívnym dosahom patrí rozvoj infraštruktúry a podpora zamestnanosti na africkom kontinente.

Na základe vykonaného výskumu môžeme konštatovať, že čínske investičné a hospodárske aktivity na africkom kontinente rastú rapídny tempom od začiatku 21. storočia. Čína je v súčasnosti najväčším obchodným partnerom Afriky a jej podiel na

celkovom obchode rastie, čím vytláča tradičných obchodných partnerov Afriky. Investície sa zameriavajú najmä na primárny sektor a sú vykonávané predovšetkým štátom vlastnenými spoločnosťami. V posledných rokoch však môžeme zaznamenať nárast investícií aj do výrobného sektora, do ktorého vstupujú najmä stredné malé podniky motivované trhovými faktormi a nasýteným trhom v domovskej krajine. Expanzia do Afriky je súčasťou čínskej politickej stratégie Číny s názvom *Going Global*. Táto stratégia zahŕňa aj presadzovanie čínskeho modelu rozvoja prostredníctvom vytvárania priemyselných parkov. Markantné sú aj finančné toky označované ako zahraničná pomoc. Exaktný objem týchto tokov nie je známy, avšak na základe vykonaného výskumu a rešerše môžeme konštatovať, že Čína je veľkým poskytovateľom zahraničnej pomoci, ktorej charakter sa však odlišuje od rozvojovej pomoci poskytovanej rozvinutými krajinami. Čínska vláda a firmy nepodmieňujú investície a tok financií žiadnymi explicitnými podmienkami a investujú aj v krajinách, ktorým sa ostatné štáty vyhýbajú. Čína tak získava konkurenčnú výhodu v týchto krajinách. Vzhľadom na rastúci trend vo vývoji sino-afrických vzťahov v poslednom období, môžeme predpokladať, že expanzia Číny na africkom kontinente bude pokračovať aj v nasledujúcich rokoch.

Prínosom tejto diplomovej práce je poskytnutie prehľadu súčasných čínskych investičných a hospodárskych aktivít v Afrike. Vďaka vykonanému výskumu môžeme lepšie pochopiť rozsah a formu ekonomických vzťahov Číny a Afriky, ktoré zohrávajú významnú úlohu v súčasných podmienkach svetového hospodárstva.

Zoznam použitej literatúry

Knižné zdroje a periodiká

- [1] AMAESHI, Kenneth - OKUPE, Adun – IDEMUDIA, Uwafiokun. *Africapitalism: Rethinking the Role of Business in Africa*. 1.vyd. Cambridge: Cambridge University Press. 2018. 310 s. ISBN 978-1-107-16070-5
- [2] BALÁŽ, Peter a kol. *Medzinárodné podnikanie*. Piata edícia. Bratislava: Sprint dva, 2010. 546 s. ISBN 978-80-89393-18-3
- [3] BALÁŽ, Peter. Čína rastie nad očakávania: China`s Growth Exceeds Expectations. *In: United Life*. Bratislava: Multibrand, 2018, 7(12), 12-13. ISSN 1339-4304
- [4] BALÁŽ, Peter. Čína úspešne pokračuje v expanzii na zahraničné trhy. *In: United Life*. Bratislava: Multibrand, 2017. ISSN 1339-4304, 2017, roč. 6, č. 2, s. 12-15.
- [5] BALÁŽ, Peter. Transformácia čínskej ekonomiky a pozícia priamych zahraničných investícií. *In: Ekonomický časopis: časopis pre ekonomickú teóriu, hospodársku politiku, spoločensko-ekonomické prognózovanie*. Bratislava: Ekonomický ústav SAV: Prognostický ústav SAV, 2014, 62(9), 903-925. ISSN 0013-3035
- [6] JONKER, Kobus – ROBINSON, Bryan. *China`s Impact on the African Renaissance*. Singapore: Springer Singapore. 2018. 308 s. ISBN 978-981-13-0179-7
- [7] KIM, Young-Chan. *China and Africa: New Paradigm of Global Business*. Cham: Springer International Publishing. 2017. 299 s. ISBN 978-3-319-47029-0
- [8] MEN, Jing - BARTON, Benjamin. *China and the European Union in Africa : Partners or Competitors?* Farnham, England: Routledge. 2011. 302 s. 978-1138271104
- [9] OBADI, Saleh Mothana a kol. *Vývoj a perspektívy svetovej ekonomiky*. Bratislava: Ekonomický ústav Slovenskej akadémie vied. 2011. 358 s. ISBN 978-80-7144-185-4
- [10] ONNIS, Barbara. China in Africa: Challenges and Opportunities. *In: Beretta S., Berkofsky A., Zhang L. Understanding China Today*. Switzerland Springer, Cham. 2017. 355 s. ISBN 978-3-319-29624-1

- [11] SHELTON, Garth - PARUK, Farhana. The Forum on China-Africa Cooperation: a strategic opportunity. Institute for Security Studies. 2008. 222 s. ISBN 978-1-920-11458-9
- [12] THORBORG, Marina. From White Elephants to Flying Geese: China in Africa a New Model for Development or More of the Same. In: Kim, Young-Chan. *China and Africa*. Cham: Springer International Publishing. 2017. ISBN 978-3-319-47029-0
- [13] UNCTAD. *World investment report 2018*. Geneva: United Nations. 2018. 213 s. ISBN 978-92-1-112926-7
- [14] VAN DIJK, Meine P. *The New Presence of China in Africa*. Amsterdam: Amsterdam University Press. 2009. 225 s. e-ISBN 978 90 4851 064 1

Internetové zdroje a publikácie

- [1] AIDDATA. *Global Chinese Official Finance Dataset, Version 1.0*. [online] 2017. [cit.2019-03-10] Dostupné na: <http://aiddata.org/data/chinese-global-official-finance-dataset>
- [2] ANSHAN, Li. China and Africa: Policy and Challenges. In: *China Security, Vol. 3 Summer*. [online] 2007. [cit. 2019-03-09] s. 69 – 93. Dostupné na: http://www.cebri.com.br/midia/documentos/china_and_africa_policy_and_challenge.pdf
- [3] AUC/OECD. *Africa's Development Dynamics 2018: Growth, Jobs and Inequalities*. [online] 2018. [cit.2018-22-11] Dostupné na: <https://doi.org/10.1787/9789264302501-en>
- [4] AYOUB, T. S. The Economic Dimensions of Chinese Investments in Africa (2000-2015). In: *International Journal of Business and Economics Research*. Vol. 6, No. 6. [online] 2017. [cit.2018-29-11] s. 153-161. Dostupné na: [10.11648/j.ijber.20170606.12](https://doi.org/10.11648/j.ijber.20170606.12)
- [5] BBC. *China-Africa summit: Xi denies money being spent on vanity projects*. [online] 2018. [cit.2018-24-11] Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/world-africa-45394668>
- [6] BBC. *China's secret aid empire uncovered*. [online] 2017. [cit.2019-31-03] Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/world-asia-china-41564841>

- [7] Bloomberg. *The Future Is in Africa, and China Knows It*. [online] 2018. [cit.2018-20-11] Dostupné na: <https://www.bloomberg.com/opinion/articles/2018-09-21/africa-economy-west-should-try-to-match-chinese-investment>
- [8] BRÄUTIGAM, Deborah et al. Chinese investment in Africa: How much do we know? [online] In: *PEDL Synthesis Series, No. 2*. 2018. [cit.2019-03-04] Dostupné na: https://pedl.cepr.org/sites/default/files/PEDL_Synthesis_Papers_Piece_No._2.pdf
- [9] BRÄUTIGAM, Deborah. Aid 'With Chinese Characteristics': Chinese Foreign Aid And Development Finance Meet The Oecd-Dac Aid Regime. [online] In: *Journal of International Development* 23. s. 752–764. 2011. [cit. 2019-20-03] Dostupné na: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1002/jid.1798>
- [10] BRÄUTIGAM, Deborah. China, Africa and the Global Aid Architecture. [online] In: *African Development Bank Working Paper No. 107*. s. 277-281. 2009. [cit. 2019-20-03] Dostupné na: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1525934>
- [11] EY. *EY's Attractiveness Program Africa*. [online] 2017. [cit.2018-22-11] Dostupné na: <https://www.ey.com/za/en/issues/business-environment/ey-attractiveness-program-africa-2017>
- [12] FOCAC. *Programme for China-Africa Cooperation in Economic and Social Development*. [online] 2000. [cit.2019-12-11] Dostupné na: <http://www.focac.org/eng/ltada/dyjbzjhy/DOC12009/t606797.html>
- [13] FOERSTEL, Karen. China in Africa: Is China Gaining Control of Africa's Resources? In: *CQ Global Researcher – Zväzok 2, Vydanie 1*. s.1-26.[online] 2009. [cit.2018-11-25] Dostupné na: <http://library.cqpress.com/cqresearcher/cqrglobal2008010006>
- [14] Foreign Policy. *Chinese Aid and Investment Are Good for Africa*. [online] 2018. [cit.2019-03-31] Dostupné na: <https://foreignpolicy.com/2018/08/31/chinese-aid-and-investment-are-good-for-africa/>
- [15] CHEUNG, Yin-Wong et al. China's outward direct investment in Africa. In: *Hong Kong Institute for Monetary Research*. [online] 2011. [cit.2019-02-17] Dostupné online: http://www.hkimr.org/uploads/publication/66/ub_full_0_2_277_wp-no-13_2011-final-.pdf

- [16] CHINA STATISTICAL YEARBOOK 2003 – 2017. *Overseas Direct Investment by Country and Region*. [cit. 2019-28-02] dostupné na internete: <http://www.stats.gov.cn/tjsj/ndsj/>
- [17] CHINA STATISTICAL YEARBOOK 2012 – 2017. *Overseas Direct Investment by Country and Region*. [cit. 2019-28-02] dostupné na: <http://www.stats.gov.cn/tjsj/ndsj/>
- [18] IMF. *China: gross domestic product (GDP) at current prices from 2013 to 2023 (in billion U.S. dollars)*. In Statista - The Statistics Portal. [cit. 2018-04-11] Dostupné na: <https://www.statista.com/statistics/263770/gross-domestic-product-gdp-of-china/>.
- [19] JOHNS HOPKINS UNIVERSITY SAIS CHINA-AFRICA RESEARCH INITIATIVE. *Chinese FDI Flow to African Countries*. [online] 2019. [cit.2019-03-04] Dostupné na: <http://www.sais-cari.org/chinese-investment-in-africa>
- [20] KAPLINSKY, Raphael. Revisiting the revisited terms of trade: Will China make a difference? In: *World Development*, 34, issue 6, s. 981-995. [online] 2006. [cit.2019-03-07] Dostupné na: [http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0305-750X\(06\)00041-6](http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0305-750X(06)00041-6)
- [21] LUHM, Richard. et al. Connective Financing: Chinese Infrastructure Projects and the Diffusion of Economic Activity in Developing Countries. [online] In: *AidData Working Paper #64*. 2018. [cit.2019-03-15] Dostupné na: <https://www.aiddata.org/publications/connective-finance-chinese-infrastructure-projects>
- [22] MCKINSEY & COMPANY. *Dance of the lions and dragons: How are Africa and China engaging, and how will the partnership evolve?* [online] 2017. [cit.2019-03-15] dostupné na internete: <https://www.mckinsey.com/featured-insights/Middle-East-and-Africa/The-closest-look-yet-at-Chinese-economic-engagement-in-Africa>
- [23] MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS OF PEOPLE'S REPUBLIC CHINA. *The Forum on China-Africa Cooperation Johannesburg Action Plan (2016-2018)* [online] 2015. [cit.2018-11-25]. Dostupné na: http://www.focac.org/eng/lttda/dwjbzjjhys_1/t1327961.html
- [24] MLAMBO, Courage - KUSHAMBA, Audrey – SIMAWU, Blessing. China-Africa Relations: What Lies Beneath? In: *The Chinese Economy Volume 49*.

- [online] 2016. [cit.2018-30-11] s. 257-276. Dostupné na:
<https://doi.org/10.1080/10971475.2016.1179023>
- [25] MOFCOM. *White Paper on China's Foreign Aid*. [online] 2014. [cit. 2019-06-03] Dostupné na internete:
http://english.gov.cn/archive/white_paper/2014/08/23/content_281474982986592.htm
- [26] NATIONAL BUREAU OF STATISTICS OF CHINA. *China: distribution of gross domestic product (GDP) across economic sectors from 2007 to 2017*. [cit.2018-15-10] Dostupné na:
<https://www.statista.com/statistics/270325/distribution-of-gross-domestic-product-gdp-across-economic-sectors-in-china/>
- [27] NELSON, Santos António – SHAOZHUANG, Ma. China's Special Economic Zone In Africa: Context, Motivations And Progress. [online] In: *Euro Asia Journal of Management* č. 44. 2.12.2015. s 79-103. [cit. 2019-09-03] Dostupné na:
https://www.researchgate.net/publication/301296402_China's_Special_Economic_Zone_in_Africa_context_motivation_and_progress
- [28] OECD. Official development assistance – definition and coverage. [online] 2018. [cit.2018-25-11] Dostupné na:
<http://www.oecd.org/dac/stats/officialdevelopmentassistancedefinitionandcoverage.htm>
- [29] OECD. *Other official flows*. [online] 2019. [cit.2019-03-31] Dostupné na:
<https://data.oecd.org/drf/other-official-flows-oof.htm>
- [30] RENARD, Mary-Francoise. China's Trade and FDI in Africa. In: *African Development Bank Group Working Paper Series Nr. 136*. [online] 2011. [cit.2018-09-11] Dostupné na:
<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.360.7493&rep=rep1&type=pdf>
- [31] RIBEIRO, Valeria Lopes. Chinese Expansion in Africa in the Twenty-First Century: Characteristics and Impacts. In: *Reclaiming Africa. Advances in African Economic, Social and Political Development*. [online] 2018 [cit.2019-03-23] Dostupné na: https://doi.org/10.1007/978-981-10-5840-0_2

- [32] SAIS-CARI. *The United States and China in Africa: What does the data say?* [online] 2017. [cit.2019-16-03] Dostupné na: http://ayyaantuu.org/wp-content/uploads/2018/07/PB18_USChinaAfrica.pdf
- [33] STADEN, Cobus. – ALDEN, Chris. – WU, Yu-Shan. *In the driver's seat? African Agency and Chinese Power at FOCAC, the AU and the BRI.* [online] 2018. [cit.2018-01-12] Dostupné na: https://saiaa.org.za/wp-content/uploads/2018/09/saia_sop_286_Van-Staden-Alden-Wu_20180921.pdf
- [34] STATISTA. *China: growth rate of real gross domestic product (GDP) from 2011 to 2023, China: gross domestic product (GDP) at current prices from 2013 to 2023 (in billion U.S. dollars), China: inflation rate from 2012 to 2023, China: unemployment rate from 2012 to 2023.* [online] 2018. [cit.2018-10-10] Dostupné na: <https://www.statista.com/search/?q=china&Search=&qKat=search>
- [35] The Financial Times. *IMF faces China debt dilemma as low income nations seek help.* [online] 2018. [cit.2019-16-03] Dostupné na: <https://www.ft.com/content/6a0002ba-ecd9-11e8-89c8-d36339d835c0>
- [36] The Guardian. *China in Africa: win-win development, or a new colonialism?* [online] 2018. [cit.2019-16-03] Dostupné na: <https://www.theguardian.com/cities/2018/jul/31/china-in-africa-win-win-development-or-a-new-colonialism>
- [37] The Guardian. *What is China's Belt and Road Initiative?* [online] 2018. [cit.2018-30-11] Dostupné na: <https://www.theguardian.com/cities/ng-interactive/2018/jul/30/what-china-belt-road-initiative-silk-road-explainer>
- [38] Trend. *Čína do rozvoja Afriky napumpuje 60 miliárd dolárov.* [online] 2018. [cit.2018-23-11] Dostupné na: <https://www.etrend.sk/ekonomika/cina-sa-chysta-do-rozvoja-afriky-napumpovat-60-miliard-dolarov-profituje-uz-teraz.html>
- [39] UN COMTRADE. *International trade in goods and services.* [online] 2017. [cit.2019-03-05] Dostupné na: <https://comtrade.un.org/labs/dit-trade-vis/?reporter=156&partner=24&type=C&year=2017&flow=2>
- [40] UNCTAD. *Merchandise trade matrix - product groups, exports in thousands of United States dollars, annual* [cit. 2019-03-03] Dostupné na internete: <https://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx>

- [41] UNCTAD. *Merchandise trade matrix - product groups, imports in thousands of United States dollars, annual*. [cit. 2019-03-07] Dostupné na: <https://unctadstat.unctad.org/wds/TableView/tableView.aspx>
- [42] UNCTAD. *Foreign direct investment: Inward and outward flows and stock, annual*. [cit. 2019-28-02] dostupné na internete: <https://unctadstat.unctad.org/wds/TableView/tableView.aspx?ReportId=96740>
- [43] UN-HABITAT AND IHS-ERASMUS UNIVERSITY ROTTERDAM. *The State of African Cities 2018*. [online] 2018. [cit.2019-03-07] Dostupné na: https://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Generic-Documents/The_State_of_African_Cities_-_Part_A.pdf
- [44] Welt. *Chinas großer Sprung nach Afrika*. [online] 2018. [cit.2018-01-12] Dostupné na: <https://www.welt.de/politik/ausland/article181408002/Neue-Seidenstrasse-Chinas-grosser-Sprung-nach-Afrika.html>
- [45] WORLD BANK GROUP. *Doing Business: Regional Profile Subsaharan Africa*. [online] 2019. [cit.2019-02-23] Dostupné na: <http://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/media/Profiles/Regional/DB2019/SSA.pdf>
- [46] WORLD POPULATION REVIEW. *Africa Population 2018*. [online] 2018. [cit.2018-20-11] Dostupné na: <http://worldpopulationreview.com/continents/africa-population/>